

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav románských studií

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Tereza Eisnerová

Španělsko-anglický bilingvismus v kontextu Kalifornie

Spanish-English Bilingualism in the Context of California

Praha, červenec 2015

Vedoucí práce: PhDr. Anna Mištinová, Ph.D.

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala své vedoucí práce PhDr. Anně Mištinové, Ph.D. za podporu, cenné nápady a čas strávený při konzultacích. Dále bych ráda poděkovala Mgr. Janě Bakalové za inspirativní rady a korekturu.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 21. července 2015

.....

Tereza Eisnerová

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá španělsko-anglickým bilingvismem v kontextu Kalifornie. Je zaměřena na teorii bilingvismu z pohledu lingvistiky, psycholingvistiky a jevů, které nastávají při kontaktu jazyků. Na bilingvismus je nahlíženo komplexně, je zasazen do kontextu reality ve státě Kalifornie. Diplomová práce se zabývá sociální identitou hispánských mluvčích a věnuje se příčinám střídání jazykového kódu. Zároveň se zabývá demografickou situací, jazykovou politikou a její historií jak v kontextu Kalifornie, tak na pozadí právního rámce a politiky USA. Cílem této práce je vytvoření přehledu lingvistických jevů, které nastávají v situaci jazyků v kontaktu a jejich charakteristik, najít argumenty dokládající výhodnost všeobecné podpory bilingvismu a určit primární důvody, proč dochází ke střídání jazykového kódu.

Klíčová slova:

bilingvismus, střídání kódů, Kalifornie, jazyková politika, USA, Spanglish, imigrace

Abstract

This Diploma thesis deals with the Spanish-English Bilingualism in the Context of California. It focuses on the theory of bilingualism in terms of linguistics, psycholinguistics and phenomena that occur in contact languages. Bilingualism is viewed from the complex perspective, so it is set in the context of reality in California. The thesis deals with social identity of Hispanic speakers and focuses on the causes of code - switching. It also presents demographic situation, language policy and its history, both in the context of California and the background of the legal framework and policies of the United States. The aim of this work is to create an overview of linguistic phenomena that occur in the situation of languages in contact and their characteristics, secondly to find arguments to demonstrate the advantages of bilingualism and general support and to determine the primary reasons why code – switching occurs.

Key words:

bilingualism, code-switching, California, language policy, USA, Spanglish, immigration

Obsah

Úvod.....	7
1 Teoretická východiska	9
2 Bilingvismus.....	11
2.1 Psycholingvistický pohled na bilingvismus	12
2.2 Střídání kódu	14
2.2.1 <i>Lingvistický přístup.....</i>	<i>15</i>
2.2.2 <i>Sociolingvistické a psycholingvistické aspekty střídání kódu .....</i>	<i>18</i>
2.2.3 <i>Důvody pro střídání kódu .....</i>	<i>19</i>
2.3 Přejímka, okazionalismus a vkládání	21
2.4 Spanglish	24
2.5 Ortografické přizpůsobení a čtení	25
3 Hispánci v USA.....	27
3.1 Současná demografická situace Hispánců v Kalifornii	28
3.2 Charakteristiky kalifornských imigrantů.....	31
3.3 Asimilace přistěhovalců	33
4 Bilingvismus a jazyková politika	35
4.1 Jazyková politika v USA.....	36
4.2 Jazyková politika v Kalifornii	40
4.2.1 <i>Španělština v Kalifornii – historický kontext.....</i>	<i>41</i>
4.3 Bilingvní vzdělávání	43
4.4 Bilingvismus jako potenciál.....	48
4.4.1 <i>Konkurenční přínosy.....</i>	<i>48</i>
4.4.2 <i>Psychologické přínosy .....</i>	<i>49</i>
4.4.3 <i>Kulturní přínosy.....</i>	<i>50</i>
Závěr.....	52
Resumé	54
Resumen.....	55
Zdroje	56

Úvod

Tato diplomová práce se zabývá španělsko-anglickým bilingvismem, který je zasazen do kontextu Kalifornie. Nejprve je představen bilingvismus jako takový, poté následuje přiblížení hlavních charakteristik zkoumaného španělsko-anglického bilingvismu, a to jak v USA, tak poté specificky v Kalifornii. S tím je také úzce spjata fungování jazykové politiky Spojených států amerických, a to jak na obecné, tak i na federální a státní úrovni. Na bilingvismus je nahlíženo jako na ekonomický a kulturní potenciál a podporuje vstřícnou jazykovou politiku vzhledem ke španělštině.

Práce pojímá problematiku bilingvismu v komplexnější realitě - přináší náhled nejen na teoretické úrovni, ale nahlíží na každodenní aspekty, se kterými se mluvčí setkávají - ať už jde o hledisko sociolingvistiky či o regulaci užití jazyka ze strany státu. Jelikož je jazyková politika prováděna zejména jednotlivými státy, je vhodné zúžit zkoumaný kontext na jeden stát - Kalifornii. Volba byla dána jednak tím, že se v Kalifornii (ve srovnání s ostatními státy USA) vyskytuje nejvyšší počet hispánských imigrantů, a jednak půlroční osobní zkušeností v rámci studentské stáže na San Francisco State University.

Práce má dva hlavní cíle. První z nich se týká teoretické části. Při aktivním užívání dvou jazyků v rámci jednoho teritoria nastává několik typů jazykových interferencí, které jsou pak analyzovány lingvisty. Příkladem projevu kontaktu dvou jazyků je např. střídání kódu nebo přejímka. Hlavním záměrem je vybrat zásadní jevy, které nastávají při alternaci dvou jazyků; ty nejprve charakterizovat a po analýze jejich vlastností je na základě vybraných znaků uspořádat, systematizovat a vzájemně odlišit. Jelikož zastáváme názor, že bilingvismus je třeba podporovat, druhým hlavním cílem je najít argumenty, které by podložily tvrzení, že bilingvismus si zaslouží podporu ze strany společnosti, tedy zejména státu. Toto přesvědčení bude zastáváno v průběhu celé práce, budeme se věnovat zejména pozitivnímu efektu bilingvismu na společnost. Jako dílčí cíl práce bych zmínila záměr vysvětlit příčiny střídání kódu, které je pro Kalifornii typické.

V první kapitole jsou rozebrány různé definice bilingvismu, jejich odlišnosti a některé druhy dělení bilingvismu. Dále je kapitola rozčleněna na pět podkapitol. Nejprve je aplikován psycholingvistický pohled na bilingvismus. Hlavním tématem je uspořádání jazykových jednotek v mozku mluvčího. Větší prostor je věnován střídání kódu, na které je nahlíženo z pohledu lingvistického (pojednává o stupních asimilace), sociolingvistického a

psychologického a jsou zde popsány nejrůznější spouštěče a motivy, které jedince ke střídání kódu vedou. Následující podkapitola je věnovaná přejímce, vkládání a okazionalismům, tedy dalším jevům, jež nastávají vlivem interference mezi jazyky. Dalším tématem kapitoly je, jak do celého konceptu práce zapadá pojem spanglish a jaké jsou stupně ortografické adaptace, okrajově se zmiňuje o procesu čtení.

Druhá kapitola je o Hispáncích v USA z pohledu demografického, ukazuje největší oblasti španělsky mluvících obyvatel. Větší část kapitoly je věnována konkrétně Kalifornii, obsahuje vývoj počtu Hispánců a souhrn většiny demografických faktů. Podkapitola Charakteristiky kalifornských imigrantů zahrnuje kalifornská specifika hispánských imigrantů co do kvalitativních vlastností a v některých směrech je porovnává se situací na Floridě. Závěrem kapitoly je zmíněna typologie asimilace přistěhovalců, jež je založena na akulturaci.

Třetí kapitola Bilingvismus a jazyková politika se po definici, co to jazyková politika vlastně znamená, zabývá konkrétně jazykovou politikou USA, charakterizuje různé druhy jazykové politiky a popisuje historii jazykové politiky na federální úrovni. Z úrovně USA se přesuneme na úroveň státu, tj. Kalifornie, kde zhodnotíme historii a současnost jazykové politiky a vícejazyčného vzdělávání. Bilingvnímu vzdělávání je věnována následující podkapitola, tentokrát se již budeme pohybovat na úrovni USA, neboť je naším záměrem vysvětlit podstatu bilingvních vzdělávacích programů. Na závěr je zařazena kapitola bilingvismus jako potenciál, která určuje hlavní oblasti, ve kterých je bilingvismus přínosný zejména pro společnost.

Co se týče metodiky práce, první kapitola je zaměřena na analýzu teorie bilingvismu, tudíž je silně navázaná na studium sekundární lingvistické literatury. Ve druhé a třetí části jsou hojně využívána demografická data či historická sekundární literatura, zároveň se otevírá prostor pro aspekty sociální reality. Kromě zmíněné použité literatury zahrnuje tato část osobní zkušenost s realitou a náladou v kalifornské společnosti. Okrajově byl jako zdroj využit i dokumentární film. Některou literaturu jsem nastudovala na San Francisco State University v rámci předmětu Latinos in California.

1 Teoretická východiska

Na začátku této práce vymezíme zásadní teoretické koncepty, v jejichž mezích se budeme pohybovat. Složitější teoretické pojmy jsou vysvětleny v těle práce, avšak některé jednodušší termíny mohou být zavádějící. Tomu bychom rádi předešli, proto je na počátku práce umístěna tato kapitola.

Předmětem této práce je bilingvismus, ale bude se jednat o bilingvismus zejména v mluvené formě. Čtení a porozumění se práce věnuje pouze okrajově, psaní se nevěnuje vůbec. Za primární aktéry, tedy španělsko-anglické bilingvní mluvčí, budou považováni jedinci hispánského původu. Mezi Hispánce by se mohli zařadit i Španělé, nicméně tato práce bude za Hispánce považovat potomky prvních osadníků Nového světa, kteří pocházejí ze španělské jazykové větve. Vzhledem k okolnostem, že práce se věnuje kontextu Kalifornie, primárně půjde o přistěhovalce z Mexika nebo jejich potomky. Výjimka v terminologii bude v rámci demografických údajů, kde je potřeba být v souladu s americkou metodikou sčítání lidu, nicméně na tuto výjimku bude čtenář upozorněn.

Zároveň zde upřesňujeme, že se bude jednat o bilingvismus z pohledu španělštiny jako základního nebo rovnocenného jazyka. Tím se chce říci, že se na jazykovou situaci v Kalifornii díváme z pohledu imigrantů. Bilingvismus, kdy je španělština osvojena mluvčím výrazně déle po angličtině, není předmětem zkoumání této práce. Práce zároveň nevěnuje dostatečnou pozornost pronikání španělštiny do angličtiny. Všechny jevy jazykové interference jsou řešeny z pohledu španělštiny, která přejímá jev z angličtiny, Toto nemá význam řešit u vyrovnaných bilingvistů a v situacích, kdy jsou oba jazyky rovnocenně používané, avšak v kontextu přejímky již má smysl definovat, že základním jazykem je pro účely práce španělština. Co se týče geografického vymezení v názvu práce: pod označením Kalifornie se myslí jeden ze států Spojených států amerických tak, jak jej známe v dnešní podobě.

Jelikož práce se pohybuje v prostředí jazyků v kontaktu, je důležité tento termín definovat. Pod pojmem jazykový kontakt (jazyk v kontaktu) se rozumí „*interakce dvou jazyků nebo dvou variet v rámci jednoho jazyka, která vzniká jako důsledek styku lidí hovořících střídavě v odlišných jazycích.*“¹ Posledním termínem, kterému chceme věnovat

---

¹ ŠTEFÁNIK, Jozef. *Antológia bilingvizmu*. 1. vyd. Bratislava: Academic Electronic Press, 2003, s. 288. ISBN 80-888-8054-8

pozornost, je student cizího jazyka. Bude se rozumět studenty, jejichž cílem je akvizice dalšího jazyka na velmi vysoké úrovni a jako prostředek k dosažení cíle uplatňují soustavné studium.

2 Bilingvismus

Bilingvismus – dvojjazyčnost má mnoho definic, které se liší zejména ve dvou aspektech. Především jde o rozsah pojmu, tedy různé názory na to, co se považuje za bilingvismus a co za pouhé užití jiného jazyka než mateřského. Druhým aspektem je způsob vnímání bilingvismu ve smyslu *statiky*, tedy nějaké schopnosti či kompetence mluvčích užívat dva jazyky, nebo *procesu*, tedy užívání jazyků v praxi. Na začátek uvedu některé z nich:

1. *schopnost alternativního používání dvou jazyků (nebo dvou variet jednoho jazyka, např. dvou dialektů) v závislosti na situaci a prostředí, ve kterém se komunikace uskutečňuje,*²
2. *alternativní použití dvou jazyků,*³
3. *ovládání dvou a více jazyků na úrovni rodilých mluvčích,*⁴
4. *charakteristika sociální skupiny (= společenský bilingvismus) tvořené bilingvními jednotlivci, kteří žijí ve vzájemném kontaktu v dvojjazyčném společenství,*⁵

Definice se od poloviny dvacátého století vyvíjely. Z počátku zkoumání bilingvismu bylo pod jeho definicí zahrnuto pouze ovládání dvou jazyků na perfektní úrovni. Tento přístup se postupně mění a za bilingvního je považován mluvčí se stále nižší jazykovou kompetencí v druhém jazyce (tj. L₂). S nadsázkou je pak možné prohlásit, že každý jedinec je dvojjazyčný, neboť výrazy jako *c'est la vie* zná každý.⁶ Zároveň nastává spor i o to, co je kritériem pro ovládání jazyka, jelikož jazyk má čtyři základní složky:

---

² ŠTEFÁNIK, Jozef. *Antológia bilingvizmu*. 1. vyd. Bratislava: Academic Electronic Press, 2003, 294 s. ISBN 80-888-8054-8

³ DEVIC, Hanna. *Code-Switching in Computer-Mediated Communication: A Case-Study of Croatian-English Discussion Forums* [online]. 2008 [cit. 2015-05-20]. s. 6. ISBN 978-3-8366-1747-5. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?>

⁴ ŠTEFÁNIK, Jozef. *Antológia bilingvizmu*. 1. vyd. Bratislava: Academic Electronic Press, 2003, 294 s. ISBN 80-888-8054-8

⁵ ŠTIKOVÁ, Marcela. *Jazyková situace v Tuvě: Pokus o sociolingvistickou studii*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, 2009. ISBN 978-80-7308-204-8.

⁶ EDWARDS, John. Foundations of bilingualism. In: BHATIA, Tej K a William C RITCHIE. *The Handbook of Bilingualism*. Malden, MA, USA: Blackwell Pub., 2006, s. 7 - 8 [cit. 2015-05-26]. ISBN 0631227350

mluvení, čtení, psaní a poslech.⁷ Každý mluvčí může mít na jednotlivých úrovních jazyka úplně jiné kombinace stupně znalosti, ovšem dalo by se ho porovnat s ostatními mluvčími?

Bilingvismus rozlišujeme podle míry znalosti jazyka na:

- a) vyrovnaný – bilingvista ovládá oba jazyky přibližně na stejné úrovni
- b) dominantní – bilingvista podstatně lépe ovládá jeden jazyk v porovnání s druhým.⁸

Toto rozlišení je důležité zejména při analýze motivů při střídání kódu apod. Další možné dělení je například podle časového hlediska na:

- a) sekvenční – naučení jazyka jednoho, později druhého;
- b) simultánní – jedinec se učí oba jazyky v podstatě současně.⁹

2.1 Psycholingvistický pohled na bilingvismus

Do devadesátých let se psycholingvistika zabývala spíše tím, jak je možné, že bilingvisté dokážou v rámci projevu jazykové kódy udržet oddělené od sebe nebo tím, zda má dvojjazyčný mluvčí jeden nebo dva lexikony. Jinými slovy zda bilingvisté pracují v reálném čase s jedním nebo dvěma jazykovými módy. Závěrem tohoto výzkumu je rozdělení bilingvistů na:

- a) koordinované bilingvisty (mají dva soubory významových jednotek a dva způsoby vyjadřování, slova dvou jazyků jsou úplně oddělené entity);
- b) složení bilingvisté (mají jeden soubor významových jednotek a dva způsoby vyjadřování, tedy „ekvivalentní“ slova v obou jazycích mají stejný význam);
- c) subordinovaní bilingvisti (stejný princip jako u složených bilingvistů, ale rozdíl je v tom, že si druhý jazyk odvodili z prvního; překládají si slovo ze slabšího jazyka prostřednictvím jazyka silnějšího).

---

⁷ EDWARDS, John. Foundations of bilingualism. In: BHATIA, Tej K a William C RITCHIE. *The Handbook of Bilingualism*. Malden, MA, USA: Blackwell Pub., 2006, s. 7 - 8 [cit. 2015-05-26]. ISBN 0631227350

⁸ ŠTEFÁNIK, Jozef. *Antológia bilingvizmu*. 1. vyd. Bratislava: Academic Electronic Press, 2003, s. 285 – 293. ISBN 80-888-8054-8

⁹ ČERMÁK, František. Jazyk a jazykověda: přehled a slovníky. Vyd. 4., V Karolinu 2., dopl. Praha: Karolinum, 2011, 380 s. ISBN 978-80-246-1946-0.

Tuto teorii rozlišení se však zatím nepodařilo potvrdit. V současné době se výzkum psycholingvistiky ubírá spíše směrem způsobu vyjadřování bilingvisty v osvojených jazycích.¹⁰

Důležitý posun na poli moderní psycholingvistiky je vnímání, že bilingvista není chápán jako člověk, v němž jsou integrováni dva monolingvní jedinci, ale naopak je vnímán jako jedna komplexní entita.¹¹ S tímto faktem souvisí dva základní pohledy na procesy uvnitř bilingvního mozku v rámci porozumění, které probíhá přes analýzu fonémů, jež adresát přijímá. Selektivní přístup tvrdí, že mozek funguje ve dvou módech, pro každý jazyk užívá jeden modus, v rámci kterého využívá speciální sadu fonémů, neselektivní přístup tvrdí, že u bilingvisty vše funguje v rámci jednoho systému, při porozumění si nevybírá ze dvou oddělených sad fonémů, ale pouze z jedné sady, jež zahrnuje vše.¹² Související výzkumy však byly prováděny z fonologického pohledu. Jiný pohled nabízí lexikální přístup. Jak vysvětlují některé modely rozpoznávání slov u bilingvistů (model BIMOLA), roli v rozpoznávání jazyka hraje fonetická podobnost obou jazyků. V případě recepce fonému neexistujícího v jednom ze dvou jazyků se adresát orientuje pouze na fonémy existující v jazyce, z něhož pochází první vyslovený foném, jinými slovy dochází k aktivaci celé jazykové sítě, jejímž prvkem je vyslovený foném. Celý model je založen na aktivaci jazykové sítě, která vyloučí nejprve konkurenční variety v rámci jiné jazykové sítě, poté adresát vyloučí konkurenční varianty v rámci dané jazykové sítě a očekává návaznost pouze těch fonémů, jež přicházejí v úvahu, že za vysloveným fonémem budou následovat.¹³

Psycholingvistika se zabývá i tím, jak se bilingvisté chovají ve stresových situacích či jak zvládají emočně náročné momenty. Určité úkony jsou pro ně spojené s daným jazykem. Například modlení a počítání jsou činnosti, které se dějí v jazyku, v němž se tyto činnosti naučili. Přemýšlení a snění se pak obvykle odvíjí od situace, v níž se bilingvista nachází a je pro daný jazyk „typická“. ¹⁴ Sekvenční bilingvisté často sami stavějí jazyky do dichotomií, podle toho, který z jazyků si osvojili jako první. Tyto dichotomie mohou

---

¹⁰ GROSJEAN, Françoise. Individuálny bilingvismus. *Antológia bilingvizmu*. 1. vyd. Bratislava: Academic Electronic Press, 2003, s. 44 - 47. ISBN 80-888-8054-8.

¹¹ Tamtéž.

¹² ALTARRIBA, Jeanette a Roberto R HEREDIA. *An introduction to bilingualism: principles and practies*. New York: Lawrence Erlbaum Associates, 2008, xix, s. 71. ISBN 14-106-1885-4.

¹³ GROSJEAN, Françoise. Spracúvanie zmiešaného jazyka: otázky, závery a modely. *Antológia bilingvizmu*. 1. vyd. Bratislava: Academic Electronic Press, 2003, s. 211. ISBN 80-888-8054-8

¹⁴ Tamtéž.

být například: přirozený (L₁) – umělý (L₂), emoce – formálnost nebo vřelý – chladný.¹⁵ Ve stresových situacích bilingvisté tíhnou ke střídání kódu, a to více než při běžné konverzaci. Kontroverzní otázkou pak mohou být duševní nemoci. Neexistuje jediný důkaz o tom, že by bilingvisté trpěli duševními nemocemi více než monolingvisté nebo k nim byli náchylnější. Ovšem podle výzkumu psycholingvistiky dochází u mluvčího se změnou jazyka ke změně chování a postojů.¹⁶

2.2 Střídání kódu

Výzkum střídání jazykového kódu se rozvinul zejména ve druhé polovině dvacátého století a pozornosti vědců z nejrůznějších oblastí (lingvistika, psycholingvistika, sociologie) se těší dodnes. Střídání kódu je zkoumáno z různých hledisek, podle toho, co je cílem výzkumu a podle své perspektivy tuto definici proměňují. Tento fakt způsobuje, že neexistuje definice fenoménu střídání kódu, která by byla přijímána univerzálně, liší se ve svém rozsahu i obsahu. Uriel Weinreich v roce 1953 přijal předpoklad, že střídání kódu je projevem bilingvismu a staví tyto dvě skutečnosti na roveň. Jeho definice střídání jazykového kódu je pak jedna z nejstarších a nejobecnějších - *alternativní použití dvou jazyků*. Tato definice je ovšem z dnešního pohledu nedostačující zejména proto, že jí chybí důraz na juxtapozici elementů z obou jazyků.¹⁷ Jinou definici navrhuje například P. Li: „*střídání kódu nebo míšení jazyků nastává ve chvíli, kdy slovo nebo věta v jednom jazyce nahrazuje slovo nebo větu ve druhém jazyce*.“¹⁸ Přesnější definici nabízí Jozef Štefánik: „*jev, kdy bilingvisti se stejným jazykovým pozadím přecházejí během rozhovoru z jednoho jazyka do druhého a zpět; jazyky se vůči sobě nachází v juxtapozici a v ideálním případě se přepínají všechny aspekty (fonologický, sémantický, syntaktický atd.) současně, často je však přepínání doprovázeno jistým stupněm interference*.“¹⁹ Tato definice vyobrazuje střídání jazykového kódu v jeho původním slova smyslu, tedy vynechává studenty jazyka L₂, kteří ovládají druhý jazyk nedokonale.

---

¹⁵ COOK, Vivian a Benedetta BASSETTI. *Language and bilingual cognition*. Hove: Psychology Press, 2011, xiii, s. 491. ISBN 18-487-2924-3.

¹⁶ GROSJEAN, Françoise. Individuálny bilingvismus. *Antológia bilingvizmu*. 1. vyd. Bratislava: Academic Electronic Press, 2003, s. 44 - 47. ISBN 80-888-8054-8.

¹⁷ DEVIC, Hanna. *Code-Switching in Computer-Mediated Communication: A Case-Study of Croatian-English Discussion Forums* [online]. 2008 [cit. 2015-05-20]. s. 6. ISBN 978-3-8366-1747-5. Dostupné z: <https://books.google.cz>

¹⁸ HEREDIA, Roberto a Jeanette ALTARRIBA. Bilingual Language Mixing: Why Do Bilinguals Code-Switch? *Current Directions in Psychological Science* [online]. 2001, 10(5) [cit. 2015-05-27]. Dostupné z: ebscohost.com

¹⁹ ŠTEFÁNIK, Jozef. *Antológia bilingvizmu*. 1. vyd. Bratislava: Academic Electronic Press, 2003, s. 291. ISBN 80-888-8054-8

V této práci použijeme definice Johna Gumperze (1982): „*alternace jazyka v rámci jedné výpovědi*.“ Takto definované střídání kódu umožňuje zahrnutí jak do lingvistického, tak do sociolingvistického, případně psycholingvistického pojetí, a zároveň v sobě zahrnuje i alternaci u mluvčích s nedokonalou dominancí jednoho z jazyků.²⁰ Důležité jsou i aspekty výslovnosti. Za střídání kódů je u absolutně bilingvních lidí považováno užití slov v jejich původní fonetické podobě, nikoli slova přejatá a přizpůsobená fonetické podobě druhého jazyka (např. výslovnost *magazine* – angl. [mæɡə'ziyn], španělsky [maɣa'sin]).²¹ Ačkoli autoři definují střídání kódu různě, panuje obecná shoda v předpokladu, že střídání kódu je zapříčiněno lingvistickými i extralingvistickými skutečnostmi.²² Výzkum střídání kódu je realizován z pohledu třech hlavních perspektiv: lingvistické, sociolingvistické a psychologické. Teoretickou komplikaci způsobuje faktor úrovně, na které se střídání odehrává, tedy zda jde o diskurs, větu, slovo či dokonce morfémy. Střídání kódu se v důsledku toho dělí na střídání kódu na úrovni vět (intersentential) a střídání kódu uvnitř věty (intrasentential), nejčastěji jde o jednotlivá slova nebo idiomy,²³ avšak někteří teoretici jdou až za hranici slova (viz níže). Druhý případ je některými autory označován za tzv. *code mixing* (míšení kódu).²⁴

2.2.1 Lingvistický přístup

Lingvistický přístup ke střídání kódu zkoumá syntaktické a morfosyntaktické restriktce, které formují užití jazyků.²⁵ Předpokládá rovnost mezi kódem a jazykovou varietou. Z toho plyne, že střídání kódu neprobíhá pouze na úrovních dvou odlišných jazyků, ale může probíhat i na úrovni variet jednoho jazyka.²⁶ V takovém případě se ale

---

²⁰ BAILEY, Benjamin. Social/interactional functions of code switching among Dominican Americans. *Pragmatics* [online]. 2000, 10(2): 165-193 [cit. 2015-05-20]. DOI: 10.1075/prag.10.2.01bai. Dostupné z: elanguage.net/journals/pragmatics

²¹ POPLACK, SHANA. Sometimes I'll start a sentence in Spanish Y TERMINO EN ESPAÑOL: toward a typology of code-switching. *Linguistics* [online]. 1980, 18(7-8) [cit. 2015-05-20]. s. 583. DOI: 10.1515/ling.1980.18.7-8.581. Dostupné z: <http://www.sociolinguistics.uottawa.ca/shanapoplack/pubs/articles/Poplack1980a.pdf>

²² Tamtéž. s. 581.

²³ HALMARI, Helena. *Government and codeswitching: explaining American Finnish* [online]. Philadelphia: J. Benjamins, 1997, xvi, 276 p. [cit. 2015-05-20]. Studies in bilingualism, vol. 12. s. 16. ISBN 15-561-9546-X. Dostupné z: <https://books.google.cz/>

²⁴ Tamtéž.

²⁵ NILEP, Chad. Code Switching in Sociocultural Linguistics. *Colorado Research in Linguistics* [online]. 2006, (19) [cit. 2015-05-20]. Dostupné z: http://www.colorado.edu/ling/CRIL/Volume19_Issue1/paper_NILEP.pdf?q=sociocultural

²⁶ Tamtéž.

setkáváme s problémem překrývání variet, jako tomu je například u spisovné a obecné češtiny.²⁷ V našem případě jsou kódy snadno odlišitelné.

Při zkoumání restrikcí ve střídání hraje podstatnou roli, kdo je mluvčím. John M. Lipski analyzoval jazykové projevy u skupin s různou jazykovou vybaveností, zaměřil se na přepínání kódu, přejímky, užívání idiomů (idioms) a kalků (loanshift).²⁸ John M. Lipski rozlišuje mluvčí na plynule bilingvní; španělsky mluvící imigranty, kteří se naučili anglicky v dospělosti; rodilí mluvčí angličtiny, kteří se naučili španělsky v dospělosti. První skupina je typická pro přepínání kódu uvnitř věty, užívání anglických idiomatických kalků ve španělském diskursu a o něco menší intenzitou kalků ze španělštiny v anglickém diskursu. Druhá skupina obvykle přepne kód na hranici diskursu, např. mezi větami, případně odstavci, a tato změna je často doprovázená změnou tématu, kalky z angličtiny jsou málo časté. Angličtí studenti španělštiny přepínají do angličtiny primárně ve chvílích, kdy je jejich znalost španělštiny pro určitý komunikační úkol nedostačující, při tom nevyhodnocují jazykové schopnosti jejich partnera v dialogu. Kalky z angličtiny jsou časté, používání anglických slov kdykoli ve větě bez ohledu na syntax je velmi běžné, kdykoli mluvčímu není známa španělská podoba slova.²⁹ Z popsané situace vyplývají dva zásadní závěry: střídání kódů je jev, který se děje na všech úrovních jazykových schopností dvojjazyčných mluvčích; podoba střídání kódu se na jednotlivých úrovních liší a je třeba zdůraznit, že u nebilangvních mluvčích dvou jazyků je podstata střídání kódu naprosto odlišná.

Sarah Poplack³⁰ zkoumá restrikce u bilingvních jedinců celé komunity, nikoli pouze u bilingvních mluvčích s vyváženou schopností ovládat oba jazyky (tzn. podobný přístup jako Lipski). Její výzkum zaměřený na lingvistické aspekty dochází k závěrům, že střídání kódů je omezeno dvěma restrikcemi:

---

²⁷ BERMEL, Neil. Střídání kódů či míšení jazykových prostředků?: (K popisu dialogu v české beletrii). *Naše řeč* [online]. 2001, (84) [cit. 2015-05-20]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7600>

²⁸ Kalky chápeme jako přejímání z jednoho jazyka do druhého, při kterém dochází k úplné morfemické substituci slovotvorného vzorce nebo významu.

Definice přejata z: ŠTEFÁNIK, Jozef. *Antológia bilingvizmu*. 1. vyd. Bratislava: Academic Electronic Press, 2003, 294 s. ISBN 80-888-8054-8.

²⁹ LIPSKI, John M. Code-switching or Borrowing? No sé so no puedo decir, you know. *Selected Proceedings of the Second Workshop on Spanish Sociolinguistics* [online]. 2005 [cit. 2014-06-04]. s. 1-2. Dostupné z: <http://opac.sfsu.edu/>

³⁰ POPLACK, SHANA. Sometimes I'll start a sentence in Spanish Y TERMINO EN ESPAÑOL: toward a typology of code-switching. *Linguistics* [online]. 1980, 18(7-8) [cit. 2015-05-20]. s. 585. DOI: 10.1515/ling.1980.18.7-8.581. Dostupné z: <http://www.sociolinguistics.uottawa.ca/shanapoplack/pubs/articles/Poplack1980a.pdf>

1.) restrikce volného morfému – střídání kódu je možné až do úrovně morfémů, které mohou být prohazovány z jednoho kódu do druhého, avšak jedná-li se pouze o volné morfémy. Záměna vázaného morfému se u mluvčích dosud neprosazuje (autorka uvádí jako příklad nemožnosti slova *eat – iendo)

2.) restrikce ekvivalence – kódy mají tendenci být mluvčím vyměňovány ve chvíli, kdy se nevyskytne žádný syntaktický problém vyplývající z juxtapozice prvního a druhého jazyka, jinak řečeno neporušuje syntaktická pravidla žádného z jazyků, neboli strukturu prvního jazyka je možné „namapovat“ na jazyk druhý. Jako příklad uvádí Poplack následující tabulku, kde přerušované čáry značí možné body přepnutí a skutečná výpověď mluvčího odpovídá řádce C:

Tabulka č. 1: Povolené hranice přepínání

A.	Eng	I	told him	that	so that	he	would bring it	fast.
		↑		↑	↑	↑		↑
B.	Sp	(Yo)	le dije	eso	pa' que	(él)	la trajera	ligero.
C.	Cs	I	told him	that	PA' QUE		LA TRAJERA	LIGERO. (04/73)

Figure 1. *Permissible code-switching points*

Zdroj:

POPLACK, SHANA. Sometimes I'll start a sentence in Spanish Y TERMINO EN ESPAÑOL: toward a typology of code-switching. *Linguistics* [online]. 1980, 18(7-8) [cit. 2015-05-20]. s. 586. DOI: 10.1515/ling.1980.18.7-8.581. Dostupné z: <http://www.sociolinguistics.uottawa.ca/shanapoplack/pubs/articles/Poplack1980a.pdf>

Ze zmíněného pravidla ovšem logicky vyplývá, že střídání kódu je uvnitř věty častější u delších úseků, například u vedlejších vět, než na úrovni jednotlivých slov, neboť pravděpodobnost, že je porušeno syntaktické pravidlo po přepnutí slov, je daleko větší než pokud mluvčí využije z druhého jazyka celé syntagma nebo ještě lépe vedlejší větu. Mezi nejčastější syntaktické překážky patří rozdílné postavení přídavných jmen (v angličtině přídavné jméno stojí před podstatným, ve španělštině obvykle naopak) a některé infinitivní konstrukce u vedlejších vět, kdy angličtina je značně jednodušší a vedlejší větu nahrazuje pomocí infinitivu (She wants me **to do** / Ella quiere que (yo) **haga**).

Dle dat, na kterých byla ověřována platnost teorie těchto dvou restrikcí, je první silnější než druhá, jelikož kritérium ekvivalence syntaxe bylo v některých případech

porušeno, avšak ve velmi zanedbatelném procentu. Některé přístupy dokonce přijímají porušování syntaktické ekvivalence a typologicky tento druh střídání kódu označují za „*tvrdé přepínání kódu*“.³¹ Některé přístupy se zaměřují na hledisko sémantické. Výzkum Krolla a Stewarda (1994) hledá průniky lexikonů u bilingvistů a zkoumá, jakým způsobem jsou propojené, podobně jako De Groot (1993), který tvrdí, že určitá slova jednoho jazyka sdílí se slovy druhého jazyka více sémantických vlastností, jiná méně, tudíž k plnému významovému překrytí dochází zejména u konkrétních slov (např. *dům*), kdežto slova abstraktní vykazují méně společných znaků. Avšak aplikace na střídání kódu a hypotéza, že konkrétní slova bývají přepínána častěji než abstraktní, doposud není potvrzena.³²

2.2.2 Sociolingvistické a psycholingvistické aspekty střídání kódu

Střídání kódu má i své extralingvistické příčiny a dopady. Pokud bychom se zaměřili na čistě lingvistickou stránku věci, tak ze strukturalistického pohledu by střídání kódu mělo fungovat s jakýmkoliv jazyky. Podle Johna M. Lipskiho musí kromě lingvistického rozměru střídání kódu ještě existovat rozměr sociolingvistický. Ačkoli jsou francouzština a angličtina podobné povahy jako španělština a angličtina, v oblasti Quebecu k takto rozšířenému jevu nedochází. Ovšem proč je střídání kódu mezi některými jazyky za stejných podmínek častější než mezi jinými? Zejména střídání jazykového kódu uvnitř věty není tak časté u jiných jazyků, jako u angličtiny-španělštiny.³³ Zajímavý je fakt, že se liší přepínání kódů nejen v rámci jednotlivých dvojic jazyků, ale i v rámci stejných jazyků ale v jiném regionu. Anglicko-španělské střídání jazykového kódu je tak mnohem častější ve Spojených státech a rozhodně není srovnatelné s jeho výskytem např. na Gibraltar nebo v Belize.³⁴ Z toho vyplývá, že úroveň jazyka na vysvětlení těchto anomálií nestačí a že střídání kódu ovlivňují sociální faktory. Jedním z nich může být to, že tvoří součást identity mluvčích.³⁵ Identita je v podstatě vymezení se proti něčemu jinému, tudíž v situacích kdy komunita cítí potřebu se nějak vymezit (USA), bude tendence k jazykovým odlišnostem vyšší, než v oblastech kde bilingvní komunita tuto potřebu necítí.

---

³¹ ŠTEFÁNIK, Jozef. *Antológia bilingvizmu*. 1. vyd. Bratislava: Academic Electronic Press, 2003, 294 s. ISBN 80-888-8054-8.

³² HEREDIA, Roberto a Jeanette ALTARRIBA. Bilingual Language Mixing: Why Do Bilinguals Code-Switch? *Current Directions in Psychological Science* [online]. 2001, 10(5) [cit. 2015-05-27]. Dostupné z: ebscohost.com

³³ LIPSKI, John M. Code-switching or Borrowing? No sé so no puedo decir, you know. *Selected Proceedings of the Second Workshop on Spanish Sociolinguistics* [online]. 2005 [cit. 2014-06-04]. s. 1-2. Dostupné z: <http://opac.sfsu.edu/>

³⁴ Tamtéž.

³⁵ POPLACK, SHANA. Sometimes I'll start a sentence in Spanish Y TERMINO EN ESPAÑOL: toward a typology of code-switching. *Linguistics* [online]. 1980, 18(7-8) [cit. 2015-05-20]. s. 588. DOI: 10.1515/ling.1980.18.7-8.581. Dostupné z: <http://www.sociolinguistics.uottawa.ca/shanapoplack/pubs/articles/Poplack1980a.pdf>

2.2.3 Důvody pro střídání kódu

Aspekt, na kterém se vědci z oblasti střídání kódů neshodnou je ten, zda se jedná o jev nahodilý (děje se náhodně) nebo má nějaká vnitřní pravidla, či je dokonce součástí určité strategie mluvčího. V padesátých a šedesátých letech převažoval názor, že jde o jev náhodný, od let osmdesátých začal převládat názor, že existují určitá vnitřní pravidla (např. lingvistická omezení), na jejichž podobě je pouze malá shoda.³⁶ Co se týče strategie mluvčího, John M. Lipski uvádí, že existují pragmatické záměry (zdůraznění, etnická solidarita, přesvědčování), pro jejichž dosažení je střídání kódů použito, a to pouze v případě plyně hovořících bilingvistů.³⁷ Příkladem takového pragmatického jednání mohou být rozhovory v poradenském prostředí, kdy mluvčí záměrně přepínají do druhého jazyka (angličtiny) ve chvíli, kdy si chtějí od zákazníků udržet emoční odstup.³⁸ Strategickým důvodem může být i pouhé lepší porozumění, neboť některé myšlenky jsou ve druhém jazyce vyjádřeny lépe než v jazyce základním.³⁹ V úvahu přicházejí i jiné pragmatické prostředky. Ve chvíli, kdy chce mluvčí zdůraznit určitý fakt, může ho říci v L₁ a zopakovat ho v L₂. Např:

„The free old ones spoke nothing but Spanish. *No hablaban inglés*“⁴⁰.

Stejně tak může změna jazyka použít pro zjemnění určité skutečnosti, pokud se chce mluvčí vyhnout určitým tabu nebo pokud potřebuje nějaké téma dostat do obecného kontextu a hledá analogii v prostých životních situacích a podobně. Příkladem může být vysvětlení vědeckého pojmu ve chvíli, kdy mluvčí zjistí, že ostatní nemají dostatečné znalosti na to, aby ho pochopili řečí odbornou. Snaží se jim v rámci vysvětlování pojem přiblížit do co nejbližšího kontextu. Ačkoli adresáti ovládají plynule oba jazyky, pro vysvětlení může být přínosné navodit pro adresáty bližší kontext použitím jazyka, který mají spojen s každodenním životem.⁴¹

---

³⁶ POPLACK, SHANA. Sometimes I'll start a sentence in Spanish Y TERMINO EN ESPAÑOL: toward a typology of code-switching. *Linguistics* [online]. 1980, 18(7-8) [cit. 2015-05-20]. s. 585. DOI: 10.1515/ling.1980.18.7-8.581. Dostupné z: <http://www.sociolinguistics.uottawa.ca/shanapoplack/pubs/articles/Poplack1980a.pdf>

³⁷ LIPSKI, John M. Code-switching or Borrowing? No sé so no puedo decir, you know. *Selected Proceedings of the Second Workshop on Spanish Sociolinguistics* [online]. 2005 [cit. 2014-06-04]. Dostupné z: <http://opac.sfsu.edu/>

³⁸ HEREDIA, Roberto a Jeanette ALTARRIBA. Bilingual Language Mixing: Why Do Bilinguals Code-Switch? *Current Directions in Psychological Science* [online]. 2001, 10(5) [cit. 2015-05-27]. s. 168. Dostupné z: ebscohost.com

³⁹ Tamtéž. s. 165.

⁴⁰ BHATIA, Tej K a William C RITCHIE. Social and Psychological Factors in Language Mixing. *The Handbook of Bilingualism*. Malden, MA, USA: Blackwell Pub., 2006, s. 339 [cit. 2015-05-26]. ISBN 0631227350

⁴¹ Tamtéž. s. 346-47.

Důvodem pro změnu kódu je dle teoretiků zabývajících se sociální psycholingvistickou stránkou věci, určitá změna. Tato změna může být dána například přítomností cizího mluvčího v rámci skupiny, konstantně se měnícími sociálními vztahy a identity nebo potřebou vytvoření speciálního stylistického efektu. Sociolingvistické důvody pro střídání kódu jsou následující: sociální role a vztahy mezi mluvčími, situační faktory (sociální proměnné – věk, společenská vrstva, rod, náboženství, téma diskursu a místo, kde se odehrává), faktory související s vnitřním účelem sdělení (pragmatické faktory) a jazykové okolnosti zahrnující jazykové znalosti a vyjadřovací jistotu mluvčího.⁴² Ritchie a Bathia jako rozhodující faktor pro výběr jazyka určují mluvčí a jejich schopnost sdílet stejnou identitu. Poukazují na fakt, že ne vždy je přepínání kódu zcela bezproblémovým přirozeně plynulým procesem. Například pokud v rámci bilingvní oblasti vybere host v restauraci pro konverzaci jeden jazyk jako základní, číšník často udržuje diskurs v druhém jazyce, pokud je považován za více formální než jazyk navržený hostem, tedy profesní identita je v daný moment silnější než etnická. Co se týče identit, mluvčí si často spojují jeden jazyk do kontextu „MY“ (tedy vnímání sebe sama jako součást určité skupiny, intimity rodiny apod.) a druhý do kontextu „ONI“ (vzdálenější, formálnější, profesní užití).⁴³

Na první pohled se může zdát, že střídání kódu je jev naprosto nepochopitelný z hlediska nákladů bilingvních mluvčích, tedy co se týče časové náročnosti a celkového úsilí vynaloženého na produkci výpovědi. U mluvčích s nedokonalou znalostí jazyka je jev správně připisován nedostatečnému ovládnutí jazyka, mluvčí si ve chvíli hledání slova pomohou slovem z jazyka mateřského.⁴⁴ Tento argument není možné použít pro vyrovnané bilingvisty. Ačkoli někteří z nich sami říkají, že slova střídají z důvodu nedostatečné formální znalosti, problémem u nich není neznalost, ale jako rozhodující se podle výzkumů ukazuje frekvence používání. Pro bilingvistu je pak snadnější aplikovat častěji používané slovo než ho hledat v druhém jazyce a naopak je proces pro mluvčího časově méně náročný. U časové náročnosti na straně adresáta, tedy co se týče doby pochopení emitované výpovědi, se dosavadní studie liší. Obecně je zaujímán předpoklad, že v hlavě bilingvisty existuje spínač, který při vnímání jazyka nastaví mozek na jeden, nebo druhý

---

⁴² BHATIA, Tej K a William C RITCHIE. Social and Psychological Factors in Language Mixing. *The Handbook of Bilingualism*. Malden, MA, USA: Blackwell Pub., 2006, s. 339 [cit. 2015-05-26]. ISBN 0631227350

⁴³ Tamtéž. s. 340.

⁴⁴ HEREDIA, Roberto a Jeanette ALTARRIBA. Bilingual Language Mixing: Why Do Bilinguals Code-Switch? *Current Directions in Psychological Science* [online]. 2001, 10(5) [cit. 2015-05-27]. s. 164 – 165. Dostupné z: ebscohost.com

jazyk (aktivizace jazykové sítě viz str. 19). Dle některých empirických výzkumů (Macnamara a Kushnir, 1971) trvá adresátovi výpověď zpracovat déle, dle jiných (Li, 1996) se čas neliší.⁴⁵ V tomto případě ale hraje roli i fonologická odlišnost obou jazyků, která u španělštiny a angličtiny nebude tak výrazná ve srovnání s čínštinou a angličtinou, na které prováděl výzkum Li.

Otázkou zůstává, co je spouštěčem onoho přepnutí mezi jazyky. Někteří filologové (Sridhar) impulz ke spuštění přepínání kódu zahrnují přímo do jeho definice: *střídání kódu je alternace dvou jazykových kódů doprovázena změnou řečové situace*.⁴⁶ V českém výzkumu střídání kódu jsou jako relevantní autoři pro výčet impulzů citováni P. Auer, J. Blom a J. Gumperz, kteří mezi spouštěče alternace řadí: „*přechod mezi přímou a nepřímou řečí (direct vs. indirect speech); změnu účastníků hovoru (change of participant constellation); odchylky od hlavní linie hovoru (use of parenthetical comments); opakování (reiteration); změnu typu hovoru (change in activity type); posun v tématu hovoru (topic shift); slovní hříčky (puns); záměrné aktualizace jazykových prostředků (language play); vliv aktuálního členění (factors related to topicalization)*“.⁴⁷

2.3 Přejímka, okazionalismus a vkládání

Další jev, který nastává u jazyků v kontaktu, je tzv. přejímka neboli výpůjčka. Častějším pojmem užívaným ve vědeckém diskursu je přejímka, neboť termín samotný v sobě zahrnuje trvalejší inkorporaci slova do druhého jazyka, zatímco termín výpůjčka je poněkud zavádějící jednak tím, že implikuje vrácení, a také tím, že neprobíhá žádné „povolení“ zdrojového jazyka. Jozef Štefánik výpůjčku charakterizuje jako převzetí: a) ve smyslu výsledku procesu přejímání (reprodukování) nějakého vzorce, nejčastěji slova, z jednoho jazyka do druhého v bilingvní komunikaci; b) ve smyslu převzetí nejen významu, ale i zvuková podoba odevzdávajícího jazyka.⁴⁸ O přejímku se jedná ve chvíli, kdy je slovo fonologicky, morfologicky i syntakticky asimilováno do cizího jazyka a jsou

---

⁴⁵ HEREDIA, Roberto a Jeanette ALTARRIBA. Bilingual Language Mixing: Why Do Bilinguals Code-Switch? *Current Directions in Psychological Science* [online]. 2001, 10(5) [cit. 2015-05-27]. s. 166. Dostupné z: ebscohost.com

⁴⁶ HALMARI, Helena. *Government and codeswitching: explaining American Finnish* [online]. Philadelphia: J. Benjamins, 1997, xvi, 276 p. [cit. 2015-05-20]. Studies in bilingualism, vol. 12. s. 16. ISBN 15-561-9546-X. Dostupné z: <https://books.google.cz>

⁴⁷ BERMEL, Neil. Střídání kódů či míšení jazykových prostředků?: (K popisu dialogu v české beletrii). *Naše řeč* [online]. 2001, (84) [cit. 2015-05-20]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7600>

⁴⁸ ŠTEFÁNIK, Jozef. *Antológia bilingvizmu*. 1. vyd. Bratislava: Academic Electronic Press, 2003, s. 294. ISBN 80-888-8054-8.

součástí nejen řeči individuálních mluvčích, ale i širší skupiny.⁴⁹ Zásadním rozdílem mezi přejímkou a střídáním kódu je asimilace přejímky na zmíněných úrovních, u střídání kódu asimilace chybí. Dále je to rozsah, ve kterém se daný jev odehrává, neboť o přejímkách se mluví na úrovni slov (loanwords). Posledním zásadním rozdílem je jazyková vybavenost uživatelů, neboť přejímka na rozdíl od střídání kódu nevyžaduje schopnost ovládat oba jazyky, a je tedy součástí projevu i u monolingvních mluvčích.⁵⁰ Postupně dochází k lexikalizaci až do té míry, že slovo není s jazykem donorem vůbec spojováno.⁵¹

Ačkoli z definice by se mohlo zdát, že rozlišení mezi střídáním kódu a přejímkou je jednoduchou záležitostí, není tomu tak; u španělštiny a angličtiny zejména z důvodu překrývání některých pravidel v obou jazycích. Tato překrývání pak brání v odhalování stupně asimilace. Zmíněné překážky si uvědomíme již při analýze jazykových struktur. Rozlišit syntaktickou, morfologickou a fonologickou asimilaci například v češtině není příliš obtížné ve srovnání s angličtinou a španělštinou, kde existuje pouze omezená flexe. V syntaxi jsou rozdíly více znatelné, neboť slovosled angličtiny je ve srovnání se španělštinou mnohem více rigidní. V rámci fonologie je rozlišení komplikované, jelikož fonologická asimilace slova může být objektivně ohodnocena u bilingvistů, avšak u mluvčích, kteří nejsou jazykově vybaveni natolik, aby dokázali v řeči užívat správnou výslovnost, se fonologická asimilace těžko hodnotí, jelikož přejímky jsou již z podstaty užívané i monolingvními mluvčími, fonologická asimilace se u nich jen těžko hodnotí. Na pomezí střídání kódu a výpůjček stojí okazionalismy (nonce borrowing). Okazionalismy jsou slova „*vznikající příležitostně v procesu tvoření textu [nebo řeči] zpravidla pro jedno konkrétní užití... mezi jejich charakteristiku patří: vázanost na kontext, jednorázové užití, neuzuálnost, neobvyklost...*“⁵² Pro tvorbu okazionalismů jsou používány produktivní sufixy v rámci paradigmatu, tudíž je jeho význam zřejmý jak pro mluvčího, tak pro adresáta. Základní charakteristiku mají stejnou jako přejímky, ale chybí dva znaky – opakování a rozšířenost mezi mluvčími.⁵³ Tento jev nastává příležitostně, zejména ve

---

⁴⁹ HALMARI, Helena. *Government and codeswitching: explaining American Finnish* [online]. Philadelphia: J. Benjamins, 1997, xvi, 276 p. [cit. 2015-05-20]. Studies in bilingualism, vol. 12. s. 16. ISBN 15-561-9546-X. Dostupné z: <https://books.google.cz>

⁵⁰ POPLACK, Shana. *Code-switching*. University of Ottawa [online]. [cit. 2015-05-26]. s. 3. Dostupné z: <http://aix1.uottawa.ca/~sociolx/CS.pdf>

⁵¹ LIPSKI, John M. *Code-switching or Borrowing? No sé so no puedo decir, you know. Selected Proceedings of the Second Workshop on Spanish Sociolinguistics* [online]. 2005 [cit. 2014-06-04]. s. 13. Dostupné z: <http://opac.sfsu.edu/>

⁵² *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: NLN, 2002, s. 292. ISBN 80-710-6484-X.

⁵³ POPLACK, Shana. *Code-switching*. University of Ottawa [online]. [cit. 2015-05-26]. s. 3. Dostupné z: <http://aix1.uottawa.ca/~sociolx/CS.pdf>

chvíli, kdy má mluvčí lexikální mezeru, a tudíž si pomůže slovem cizího jazyka,⁵⁴ které případně morfologicky a syntakticky uzpůsobí.

K problému se dá přistupovat i tak, že střídání kódu a přejímky budeme považovat za dva póly a veškeré formy střídání či přejímání mezi jazyky budou figurovat na škále mezi nimi, dle stupně lexikalizace. Poměrně nový příspěvek v oblasti problematiky jazyků v kontaktu přináší výzkum Johna M. Lipskiho, který zavádí mezi střídání kódu a přejímky novou kategorii – vkládání. Zaměřuje se na vkládání funkčních elementů *so*, *but*, *anyway*, *you know*, *I mean*, které se mezi sebou mírně liší svou pragmatickou distribucí, do španělského jednojazyčného projevu. Tento jev se projevuje napříč Spojenými státy, a to u mluvčích na všech úrovních bilingvismu i u mluvčích, kteří mají španělštinu jako druhý jazyk.⁵⁵ Vkládání funkčních částic se podobá střídání kódu uvnitř věty, avšak v tomto případě si mluvčí nejsou vědomi jeho užití, často ani poté, co ho v konverzaci uplatnili. Vkládání funkčních částic tak stojí na pomezí mezi střídáním kódu a přejímkou, jelikož užití střídání kódu se nesmí opakovat, musí jít o nestabilní strukturu, která vznikne nahodile, což se neděje ani v případě přejímky, ani v případě vkládání. Dalším odlišným znakem je fonologie. U vyrovnaných bilingvistů se např. u částice „so“ neasimiluje výslovnost ve španělském diskursu a „o“ zůstává monoftongem, zatímco u ostatních mluvčích se v souladu s angličtinou diftongizuje. Zároveň budoucí lexikalizace těchto prvků do španělštiny je nepravděpodobná. Zajímavé je pozorovat, jak se v rámci anglického diskursu prosazují elementy španělské. Obvykle tvoří součást syntaktické struktury angličtiny a děje se tak pouze u mluvčích v rámci určité komunity. Mají funkci nastolit etnickou solidaritu a jejich charakter odpovídá užití ve variantě španělštiny ze země původu, což dokládá identifikační funkci užití španělštiny.⁵⁶

---

⁵⁴ LIPSKI, John M. Code-switching or Borrowing? No sé so no puedo decir, you know. *Selected Proceedings of the Second Workshop on Spanish Sociolinguistics* [online]. 2005 [cit. 2014-06-04]. s. 6. Dostupné z: <http://opac.sfsu.edu/>

⁵⁵ Tamtéž. s. 3.

⁵⁶ Tamtéž. s. 7 - 13.

Závěrem této podkapitoly je uvedena tabulka č. 2, která shrnuje základní znaky jevů spojených s alternací jazyků v kontaktu a přehledně odlišuje jeden jev od druhého.

Tabulka č. 2: Jevy spojené s alternací jazyků v kontaktu

	Integrace			Rozšířenost	Opakování	Úmysl	Výskyt u jednojazyčných mluvčích
	Morfologie	Syntax	Fonologie				
Střídání kódu		x		x		?	
Vkládání		x		x	x		x
Okazionalismus	x	x	x			x	
Přejímka	x	x	x	x	x	x	x

Pozn. Pokud se u daného jevu (řádky) vyskytuje určitý znak (sloupce), projeví se to v tabulce křížkem. Autor: Tereza Eisnerová

2.4 Spanglish

V kontextu španělsko-anglického bilingvismu je nutné zmínit dnes již hojně používaný termín spanglish. Spanglish je jazykové propojení angličtiny a španělštiny a bylo definováno několika způsoby: jako „*pidžin jazyk, mezijazyk nebo poangličtěný španělský dialekt*“.⁵⁷ Mezi lingvisty panují dva názorové proudy, jeden z nich vidí spanglish jako určitou formu jazyka nebo dialektu,⁵⁸ jiní takovéto tvrzení vyvracejí a termín spanglish označují za velmi nešťastný a tvrdí, že se nedá o spanglish hovořit jako o jazyku. Druhý názor sdílí i Nancy Stern a Ricardo Otheguy, kteří tvrdí, že spanglish jako taková neexistuje, neboť k čemu dochází u španělsky mluvících bilingvistů, není strukturální vytváření nového jazyka, ale jedná se o jeden z registrů, kteří využívají španělsky mluvící obyvatelé USA. Zároveň poznamenávají, že termín spanglish vzniká v politickém kontextu. Souvisí se záměrem uměle vytvořit vlastní jazyk pro latinskoamerické přistěhovalce. Místo termínu „spanglish“ navrhuje užívat termínu španělština v USA.⁵⁹ V souladu s tímto názorem se tato diplomová práce přímo pojmem

⁵⁷ ARDILA, A. Spanglish: An Anglicized Spanish Dialect. *Hispanic Journal of Behavioral Sciences* [online]. 2005, 27(1): 60-81 [cit. 2015-06-01]. DOI: 10.1177/0739986304272358.

⁵⁸ ROTHMAN, Jason a Amy Beth RELL. A linguistic analysis of Spanglish: relating language to identity. *Linguistics and the Human Sciences*. 2005, 1(3): 516-517. DOI: 10.1558/lhs.v1i3.515. Dostupné také z: <http://www.equinoxpub.com/journals/index.php/LHS/article/viewFile/497/205>

⁵⁹ OTHEGUY, R., N. STERN a Otto GUERICKE. On so-called Spanglish. *International Journal of Bilingualism* [online]. 2010, 15(1): 189-192 [cit. 2015-06-02]. DOI: 10.1007/978-94-011-2010-4_84. Dostupné z: <http://www.anle.us/usr/docs/on-so-called-spanglish.pdf>

spanglish nezabývá, ačkoli se dá říci, že se v podstatě zabývá jeho obsahem. Jinak řečeno jde pouze o jiný pohled na ten samý fenomén. Rose Nashové se spanglish charakterizuje jako „*soubor příkladů*“⁶⁰ španělsko-anglických hybridních forem, což je pohled, který zastává i tato diplomová práce. Spanglish tedy považujeme za označení pro příklady interakce španělštiny a angličtiny, nikoli za zvláštní fenomén. Tak tomu bylo i v literatuře, ze které práce čerpá.

2.5 Ortografické přizpůsobení a čtení

Podstatným aspektem u jazyků v kontaktu je psaný projev, vlivy odrážející se v ortografii a následně i ve čtení. K tomu, aby byl jedinec schopen číst v kterémkoli jazyce, je zapotřebí určitý stupeň fonologického povědomí. Toto fonologické povědomí hraje zásadní roli i u bilingvistů, kteří se učí číst v jazycích, které mluveným slovem ovládají. U španělsko-anglického bilingvismu byl prokázán vysoký stupeň vlivu fonologického povědomí při čtení, tedy fonémy jednoho z jazyků byly aplikovány na text jazyka druhého. Naučit se správně číst a psát však není pro španělsko-anglického bilingvistu tolik náročné, jak je tomu například u dvojic jiných jazyků, které například používají jiné písmo a mají úplně odlišnou syntax.⁶¹

O ortografické asimilaci se mluví zejména v souvislosti se spanglish. Rose Nashová, odbornice na angličtinu a španělštinu, dělí příklady spanglish do tří kategorií. První typ projevů spanglish je charakterizován širokým užitím anglického lexika ve svém původním tvaru ve výrocích, jejichž základním jazykem je španělština. Rose Nash jako ukázkou tohoto typu uvádí: „*Marco Discount House: Cabecera con frame, 2 mesas de noche, 1 triple dresser con 2 espejos. Fibra lavable, 2 corner bed y ottomon en azul. Elegante sofacama. (newspaper advertisement)*“.⁶² Jak je z příkladu vidět, k žádné ortografické úpravě anglických slov nedochází. Tento typ případů pro nás ve chvíli, kdy zkoumáme ortografické přizpůsobování, není relevantní, stejně jako třetí typ této kategorizace obsahující kalky a syntaktické idiomy; ty už ostatně byly zmíněny v předchozích kapitolách. Naopak druhý typ případů se podle Nashové vyznačuje tím, že anglická slova ve španělské promluvě ztrácejí svou nešpanělskou identitu. Jejich

---

⁶⁰ NASH, Rose. Spanglish: Language Contact in Puerto Rico. *American Speech* [online]. 1970, (45) [cit. 2015-07-14]. Dostupné z: http://isites.harvard.edu/fs/docs/icb.topic562419.files/Spanglish_Contact_Language__Rose.Nash.pdf

⁶¹ BIALYSTOK, Ellen. Language and Literacy Development. In: BHATIA, Tej K a William C RITCHIE. *The Handbook of Bilingualism*. Malden, MA, USA: Blackwell Pub., 2006, s. 593 – 595. [cit. 2015-05-26]. ISBN 0631227350

⁶² NASH, Rose. Spanglish: Language Contact in Puerto Rico. *American Speech* [online]. 1970, (45) [cit. 2015-07-14]. Dostupné z: http://isites.harvard.edu/fs/docs/icb.topic562419.files/Spanglish_Contact_Language__Rose.Nash.pdf

výslovnost se uzpůsobuje španělštině a jejich psaná forma se často uzpůsobuje španělské ortografii. Pomineme-li fonologickou a morfologickou asimilaci, v typu 2 jde zejména o ortografii. Přizpůsobení španělštině může být jen částečné. Nejčastěji k takovýmto změnám může docházet při spojení morfologických jednotek z odlišných jazyků v rámci jednoho slova. Např: „folear“ („to fool“ – šílet). Další stupeň ortografické úpravy je úplná ortografická konverze, tedy všechny morfologické jednotky jsou uzpůsobeny španělštině bez ohledu na jejich původ. Abychom ukázali rozdíl od předchozího typu, uvedeme příklad „fulear“ („to fool“ – šílet).⁶³ Změny ortografie se dějí postupně a slouží jako ukazatel toho, jak moc je dané slovo z angličtiny do španělštiny integrováno.

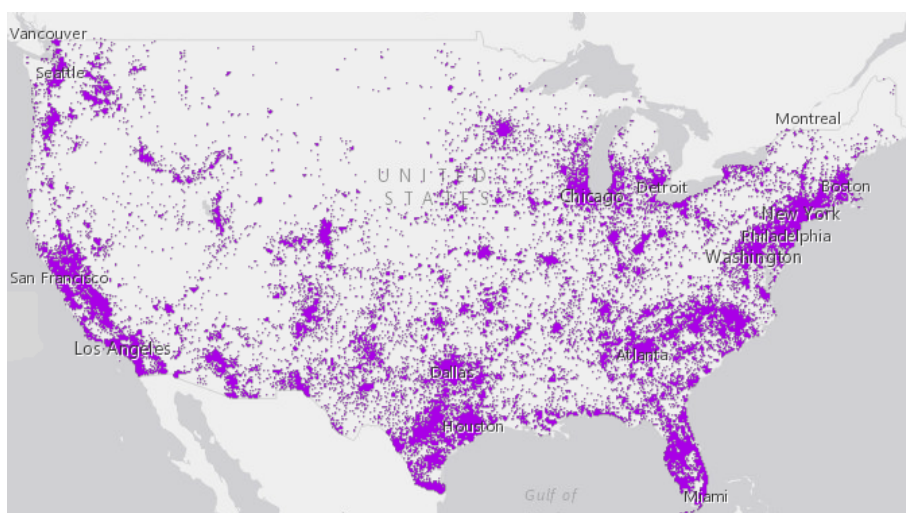
---

⁶³ NASH, Rose. Spanglish: Language Contact in Puerto Rico. *American Speech* [online]. 1970, (45) [cit. 2015-07-14]. Dostupné z: http://isites.harvard.edu/fs/docs/icb.topic562419.files/Spanglish_Contact_Language__Rose.Nash.pdf

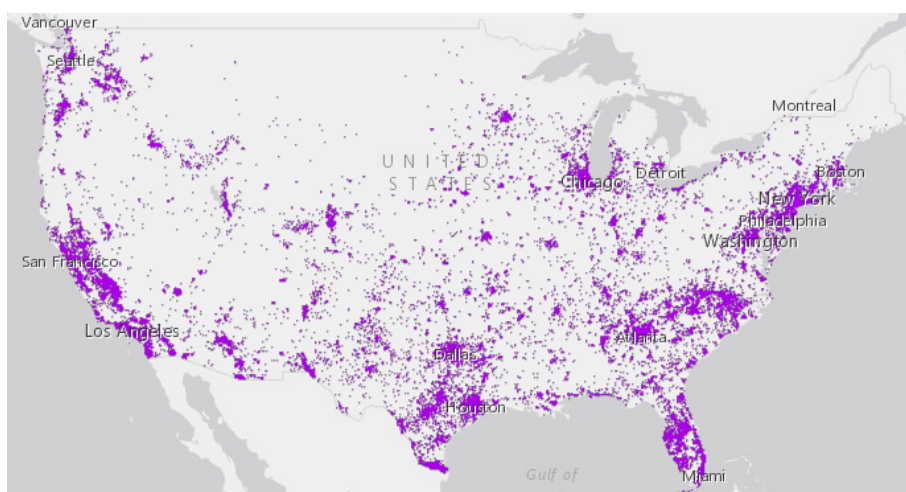
3 Hispánci v USA

Počet obyvatel ve Spojených státech roste a procento Hispánců v rámci obyvatelstva také. Podle dat k 1. 7. 2013 mají spojené státy 316 128 839 obyvatel, z čehož bylo hispánského původu 17,1 % obyvatel.⁶⁴ Přítomnost Hispánců v USA nás bude zajímat zejména z hlediska jazyka. Následující mapa z roku 2011 ukazuje koncentraci španělsky hovořících obyvatel a mapa pod ní zobrazuje, kteří z nich hovoří anglicky hůře než velmi dobře.

Obrázek č. 1, 2: Koncentrace španělsky hovořících obyvatel

Koncentrace španělsky hovořících obyvatel hovořící anglicky hůře než velmi dobře.

⁶⁴ State & Country Quick Facts. United States Census Bureau [online]. 2011 [cit. 2015-07-13]. Dostupné z: <http://quickfacts.census.gov/qfd/states/00000.html>

Na základě map je možné určit čtyři hlavní oblasti, kde se mluví španělsky: Kalifornie, okolí New Yorku, Florida a Texas. Z těchto čtyř oblastí má, co se týče ovládnutí angličtiny, nejhorší výsledek Kalifornie.

Jazyková historie Severní Ameriky sahá k původním indiánským jazykům. Ty mezi sebou koexistovaly i přes to, že byly z úplně jiných jazykových rodin, a tudíž si mezi sebou Indiáni příliš nerozuměli. Existují i důkazy manželství mezi příslušníky cizích jazyků. Koexistence několika desítek jazyků byla narušena příchodem Evropanů, kteří do Ameriky přivezli tři jazyky, které nad ostatními rychle začaly dominovat a v souboji o přežití vyšly jako vítězné – angličtina, španělština, francouzština.

3.1 Současná demografická situace Hispánců v Kalifornii

Imigrace má velký dopad na udržení bilingvního prostředí. Podle Williama Mackeyho je udržení bilingvního prostředí přílivem nových monolingvních imigrantů dokonce podmíněno.⁶⁵ Následující odstavce shrnují demografický vývoj osob, žijících v Kalifornii, které jsou hispánského původu. Sledování demografického vývoje se v USA věnuje úřad United States Census Bureau, který provádí pravidelné sčítání obyvatel s frekvencí jednou za deset let. Teoretickým problémem při zkoumání etnicity je vymezení pojmu hispánský původ. Ten je v americkém právu definován v zákoně z roku 1976 jako: „Američané španělského původu a jejich potomci“, což bylo blíže definováno jako: „*Američané, kteří se ztotožňují se španělským jazykovým původem a spojují sebe nebo své předky s mexickým, portorickým, kubánským, středoamerickým a jihoamerickým původem či s původem z jiných španělsky mluvících zemí.*“ Ve skutečnosti se ale americký „Census“ touto definicí neřídí a prosazuje mnohem volnější vnímání toho, kdo je či není hispánského původu, a sice zastává stanovisko: pokud se cítíš být Hispánec, jsi Hispánec.⁶⁶ Tento liberální přístup činí výsledky statistik více nepřesnými, a tedy i snadněji manipulovatelnými v rámci politických interpretací.

---

⁶⁵ MACKAY, William F. Bilingualism in North America. In: BHATIA, Tej K a William C RITCHIE. *The Handbook of Bilingualism*. Malden, MA, USA: Blackwell Pub., 2006, s. 616. [cit. 2015-05-26]. ISBN 0631227350

⁶⁶ S. PASSEL, Jeffrey a Paul TAYLOR. Who's Hispanic? *Pew Research Center* [online]. 2009 [cit. 2015-07-12]. Dostupné z: <http://www.pewhispanic.org/2009/05/28/whos-hispanic/>

Vzhledem k tomu, že všechna data se zakládají na subjektivním národnostním pocitu respondentů, nejsme nikdy schopni exaktně říci počty lidí odpovídající jednotlivým kategoriím v dotazníku. V následující tabulce č. 3 jsou uvedena data ze sčítání v roce 2000, 2010 a odhad z roku 2015. Číselné hodnoty odpovídají počtu lidí, kteří označili svůj původ jako „Hispanic or Latino“, a to bez ohledu na původ, tudíž se do této skupiny řadí imigranti z Latinské Ameriky i Španělska a Census upozorňuje, že pojmy *hispano*, *latino* a *español* přísluší pod jednu kategorii.

Tabulka č. 3: Demografická data Kalifornie

Kalifornie	Census 2000	Census 2010	Odhad 2013
Celkový počet obyvatel	33 871 648	37 253 956	38 332 521
Z toho hispánského původu	10 966 556	14 013 719	14 719 689
Procento z celku	32,38 %	37,62 %	38,4 %

Zdroj: Tabulka sestavena na základě dat z <http://censusviewer.com/state/CA> a <http://quickfacts.census.gov/qfd/states/06000.html>

Majíce na vědomí, že mezi sčítáním v roce 2000 a sčítáním v roce 2010 je rozdíl deseti let a mezi údaji z roku 2010 a 2013 pouze tři roky, můžeme říci, že hispánské obyvatelstvo stejně jako podíl hispánského obyvatelstva na celku roste v Kalifornii pomaleji, než tomu bylo v minulosti. Demografické odhady z roku 2010 předpokládaly, že již během roku 2013 převáží hispánské obyvatelstvo nad bílým, nakonec se tak stalo až během roku 2014. K 1. 6. 2014 žilo v Kalifornii 14,99 milionů Hispánců a 14,92 milionů příslušníků bílé rasy.⁶⁷ V multikulturní Kalifornii to však neznamená, že většina všech obyvatel jsou Hispánci, neboť zde žijí i jiné početné menšiny, například Asiaté.

Kromě počtu obyvatel Census monitoruje i jazykovou situaci. Pokud porovnáme odhady demografů za roky 2010 a 2013 pozorujeme, že předpovědi jsou pozitivní, co se týče jazykové kompetence Hispánců (starších pěti let včetně). V roce 2010 se předpokládalo, že z počtu osob mluvících v domácnosti španělsky tj. 9 706 949 bude zároveň hovořit plyně anglicky 5 086 024. Pro rok 2013 se odhadovalo 10 105 424

⁶⁷ PANZAR, Javier. It's official: Latinos now outnumber whites in California. *Los Angeles Times* [online]. 2015 [cit. 2015-07-12]. Dostupné z: <http://www.latimes.com/local/california/la-me-census-latinos-20150708-story.html>

španělsky mluvících členů domácností, z toho by 5 556 175 mluvčích mělo bez problémů hovořit anglicky. Nejnovější statistiky v této oblasti jsou z roku 2009.⁶⁸

Na demografická data je také možné nahlížet čistě z pohledu imigrace. Jedna z institucí, která se výzkumu imigrace detailně věnuje, je PPIC (Public Policy Institute in California). Dle dat z roku 2011 je možné o Kalifornii tvrdit následující fakta:

- Kalifornie má v absolutních číslech nejvíce imigrantů ze všech amerických států – přes 10 milionů imigrantů, což odpovídá přibližně 27 % kalifornské populace.
- Většina z těchto imigrantů je legální – 73 % z nich mají buď americké občanství, nebo jinou formu oficiálního statutu (např. držitelé zelených karet či víz), pouze 26 % imigrantů je v zemi ilegálně.
- Tempo imigrace zpomalilo (nejvyšší v 90. letech).
- Nejvíce imigrantů žijících v Kalifornii pochází z Latinské Ameriky (53 %), na druhém místě je Asie (37 %). V posledních letech se skladba imigrace mění a 53 % nově příchozích je původem z Asie a z Latinské Ameriky je toto procento pouze 31 %. Z toho plyne změna trendu ve vývoji populace a zároveň i větší diverzifikace původu nově příchozích.
- Imigranti již žijící v Kalifornii vykazují špatné vzdělanostní výsledky (37 % z nich nedokončilo střední školu), nově příchozí imigranti původem z Asie mají naopak vynikající výsledky (60 % z nich již přišlo s bakalářským titulem).⁶⁹

---

⁶⁸ Language Spoken at Home by Ability to Speak English for the Population 5 Years and over. *United States Census Bureau* [online]. 2009 [cit. 2015-07-12]. Dostupné z: <http://factfinder.census.gov/faces/tableservices/jsf/pages/productview.xhtml?src=bkmk>

⁶⁹ Immigrants In California. PPIC [online]. 2011 [cit. 2015-07-12]. Dostupné z: http://www.ppic.org/main/publication_show.asp?i=258

3.2 Charakteristiky kalifornských imigrantů

V Kalifornii jsou největší skupinou imigrantů příchozí s původem z Mexika. Podobně je tomu i v Texasu. Důvodem je zejména geografická blízkost, avšak nelze opomenout historicko-politické důvody, neboť tato území byla v minulosti mexická. Jiným případem je Florida. Na Floridě je naprostá většina španělsky mluvících imigrantů z Kuby. Jejich situace je od imigrantů z Mexika radikálně odlišná. Kubánci po vstupu na americkou půdu automaticky dostávali azyl, jelikož jejich příchod byl klasifikován jako útěk před castrovským režimem, a tedy byli považováni za spojence proti tamějšímu režimu. Toto je zajímavý sociolingvistický fakt, že kubánští přistěhovalci se nemuseli vzdávat svého rodného jazyka na důkaz své asimilace, na rozdíl od toho, jak je tomu rozuměno v Kalifornii.⁷⁰ Od Kuby se Kalifornie liší zejména statusem imigrantů. Zatímco z Kuby emigrovala většinou vrstva intelektuálů, příliv Mexičanů byl způsoben tzv. *bracero programem*.

Bracero program byla iniciativa federální vlády Spojených států, která měla za cíl uspokojit poptávku po práci zejména v zemědělství v období druhé světové války, tedy při nedostatku pracovní síly v primárním sektoru. V praxi se jednalo o sérii smluv mezi vládami USA a Mexika o dodání pracovní síly z Mexika, které probíhalo mezi lety 1942 – 1964. Za tuto dobu bylo pod hlavičkou Bracero programu podepsáno 4,5 milionu pracovních smluv. Celkově se účastnilo třicet států, ovšem tři státy nadměrnou měrou převyšovaly stupeň jeho využívání. Těmito státy byly Kalifornie, Arizona a Texas. Pro vysvětlení současné imigrační situace je existence smluv o spolupráci zásadní, jelikož vysvětlují hlavní motiv příchodu imigrantů, a sice pozvání za prací. V podstatě se ale jednalo o kodifikaci procesu imigrace, který beztak probíhal, avšak důležitost Bracero programu je vysoká, neboť prokazuje, že imigranti přišli do Spojených států „na pozvání“, což hraje roli při interpretaci současné situace.⁷¹ Zároveň se sluší zmínit, že Mexičané nepracovali v podmínkách, které by se daly označit za důstojné a celý tento program nepatří k chloubám historie Spojených států amerických obzvláště s ohledem na nechvalně proslulou operaci „Wetback“, která spočívala v násilné repatriaci cca tři set tisíc Mexičanů

---

⁷⁰ LINTON, April a Tomás R. JIMÉNEZ. Contexts for bilingualism among US-born Latinos. *Ethnic and Racial Studies* [online]. 2009, 32(6). s. 975. [cit. 2014-06-06]. DOI: 10.1080/01419870802337351. ISSN 0141-9870. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/01419870802337351>

⁷¹ Mize, Ronald L. a Alicia C. S. Swords. The Bracero Program, 1942 – 1964. In: *Consuming Mexican Labor: from the Bracero Program to NAFTA*. North York: University of Toronto Press. 2011. s. 3.

z USA.⁷² Pracovní síla byla shromažďována v pracovních táborech. Jedinci zahrnutí do programu podléhali přísným zdravotním kontrolám. Vybírání byli pouze dobře urostlí muži. Zdravotníci měli za úkol kromě jiného zkontrolovat ruce, zda daná osoba má skutečně zničené dlaně od tvrdé práce a při přechodu hranic byli poléváni pesticidy, aby bylo zaručeno, že do Spojených států nebudou doneseni žádní škůdci. Platila pro ně tvrdá pravidla společenské segregace a ve chvíli, kdy se chtěli braceros integrovat a začít žít normální život, bylo jim důrazně připomenuto, že jsou zde pouze na pracovní stáži. Za svou práci mnozí z nich nedostali zapláceno a peníze dosud na americkém státu vymáhají.⁷³

Základem komunity španělsky mluvících je tedy úplně jiná část společnosti.⁷⁴ Následně na Floridě není užití španělštiny příznačné pro rozlišení společenských vrstev, jako je tomu právě v Kalifornii, kde Hispánci mají ve společnosti nízké postavení. Zároveň je tento fakt důležitý i v tom, že kubánský exil udělal mnoho pro podporu udržení bilingvismu, neboť jeho přístup k jazyku má úplně jiný rozměr, než u základně vzdělaných lidí, kteří do Kalifornie přišli za manuální prací.⁷⁵ Dalším specifikem Kalifornie je největší přítomnost Hispánců narozených mimo USA a nízký podíl v politickém zastoupení, z čehož vyplývá, že k bilingvismu se v roce 2000 přihlásilo pouze 53 % Hispánců (narozených v USA či příchozích do svých deseti let), kdežto na Floridě 72 %.⁷⁶

V Kalifornii má španělština silný sociolektální a příznak. Angličtina je spojována s ekonomickým úspěchem, vzdělaností, kdežto španělština s jejich opakem. V praxi se to projevuje například tak, že největší podporu ze strany radnice a nejvíce pozornosti je věnováno čtvrtím s anglicky mluvícími rezidenty.⁷⁷ Společenské rozdělení ilustruje například situace v San Francisku. Jedná se o ekonomicky silně diferencovaný region, jelikož v San Francisku nebo v nedalekém Silicon Valley se nachází sídla významných

---

⁷² Mize, Ronald L. a Alicia C. S. Swords. Operation Wetback, 1954. In: Consuming Mexican Labor: from the Bracero Program to Nafta. North York: University of Toronto Press. 2011. s. 25.

⁷³ PRICE, Vivian, GONZÁLEZ, Gilbert a SALINAS Adrian. Harvest of Loneliness: The Bracero Program. [film]. 20. 5. 2010, UC Irvine. Dostupné z: youtube.com

⁷⁴ MACKKEY, William F. Bilingualism in North America. In: BHATIA, Tej K a William C RITCHIE. *The Handbook of Bilingualism*. Malden, MA, USA: Blackwell Pub., 2006, s. 619. [cit. 2015-05-26]. ISBN 0631227350

⁷⁵ Tamtéž.

⁷⁶ LINTON, April a Tomás R. JIMÉNEZ. Contexts for bilingualism among US-born Latinos. *Ethnic and Racial Studies* [online]. 2009, 32(6). s. 976. [cit. 2014-06-06]. DOI: 10.1080/01419870802337351. ISSN 0141-9870. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/01419870802337351>

⁷⁷ DEITZ, Roger. Q & A: Promoting Bilingualism. *The Hispanic Outlook In Higher Education* [online]. September, 1995 [cit. 2015-07-07]. Dostupné z: proquest.com

světových technologických společností, jako jsou Google, Apple, Cisco, Facebook aj. Ve městě vzniká vrstva extrémně bohatých lidí s vysokým vzděláním, jež jsou primárně anglicky mluvící a na druhé straně také vrstva sociálně slabých hispánských přistěhovalců. V praxi se napětí mezi těmito skupinami projevuje vyháněním Hispánců z jejich tradičních obydlí, která se nacházejí poblíž stanice metra („BART“), neboť tyto oblasti po výstavbě metra výrazně stouply na ceně a původní obyvatelé nemají prostředky na splácení nájmu vlastníků domů.⁷⁸ Mezi takzvanými „techies“ a „Latinos“ pak vzniká společenská nevraživost, která se projevuje i v maličkostech jako jsou spory o zastávky GoogleBusu atd.⁷⁹ Tato tenze mezi zmíněnými dvěma skupinami patřícími do výrazně odlišných sociálních vrstev je v současnosti v San Francisku velmi výrazná. Původní obyvatelé mají pocit, že jim tito přistěhovalci za lukrativní pracovní nabídkou ve světových korporacích „berou nejen jejich město, ale i jejich domovy“.

3.3 Asimilace přistěhovalců

Nejevidentnějším znakem asimilace imigrantů v rámci společnosti je řeč, ačkoli ne vždy je hlavním vypovídajícím ukazatelem. S odkazem na evropské přistěhovalectví vznikla teorie („theory of language shift“), která počítala se stejným schématem pro všechny příchozí do Spojených států, a sice že první (příchozí) generace zůstane povětšinou monolingvní, u druhé se prosadí bilingvismus a třetí generaci bude pro život stačit pouze angličtina. Tento evropský model se však v případě mexických Američanů nenaplnuje. Podle Portes a Rumbauta vznikají tři alternativní cesty (typy), z nichž ani jedna neodpovídá asimilaci, ale jde o akulturaci.

První typ – *konsonantní akulturace*, předpokládá akulturaci jak rodičů, tak i jejich potomků; obě skupiny se snaží co nejrychleji docílit anglického monolingvismu, aby se integrovaly do americké společnosti. To obvykle časem nastane do té míry, že se angličtina stane i jazykem domácnosti. Další generace přijímá nejen jazyk, ale i americkou kulturu (zvyky, ochotu ke stěhování apod.) Druhý typ – *disonantní akulturace* – klade důraz na chudé a málo vzdělané rodiny, kde rodiče téměř vůbec anglicky nemluví, avšak jejich potomci mluví anglicky výborně a asimilují se nikoli do „mainstreamu“ americké

⁷⁸ CONTRERAS, Eduardo A. *The Politics of Community Development: Latinos, their neighbors, and the state in San Francisco, 1960s and 1970s* [online]. Chicago: The University of Chicago, 2008 [cit. 2015-07-07]. Dostupné z: <https://books.google.cz>

⁷⁹ Jedná se o autobus, kterým se do zaměstnání dopravují zaměstnanci společnosti Google

LIPTON, Josh. Atmosphere tense at a Google bus stop in San Francisco. *CNBC News* [online]. 2014 [cit. 2015-07-07]. Dostupné z: <http://www.cnbc.com/id/101415989>

společnosti, ale do subkultur v rámci města, ve kterém žijí. Na rozdíl od prvního druhu akulturace mají potomci těchto rodičů nižší vzdělání a horší uplatnění na trhu práce, ačkoli v lingvistické rovině je výsledek stejný – anglický monolingvismus. Třetí typ – *selektivní akulturace*, zahrnuje širokou podporu etnických či jiných skupin ve vzdělávání dětí imigrantů, snahu připravit děti na možné vyloučení ze společnosti, předsudky apod., se kterými se během života setkají a zejména aktivní podporu nejen ve studiu angličtiny, ale i španělštiny. Výsledkem je tudíž bilingvismus a asimilace do společnosti.⁸⁰ Tento postup se Portovi a Rumbautovi jeví jako nejprospěšnější pro společnost: „*Zatímco z pohledu konvenčních názorů na asimilaci se tato cesta může zdát antagonistická vůči úspěšné adaptaci, ve skutečnosti může vést k lepším výsledkům i v rovině psychiky, jelikož zachovává vazby napříč generacemi imigrantů a dětem poskytuje jasný referenční bod, od kterého se odvíjí jejich budoucí život.*“⁸¹

Na proces asimilace a rozvoje bilingvismu působí i regresivní faktory, mezi které patří: urbanizace, horizontální a vertikální mobilita, média. Všechny tyto faktory úzce souvisejí se soudržností komunity. Urbanizace působí na bilingvismus negativně proto, že zanedbává tradiční sdružování a zájem mladších generací se bezprostředně starat o starší. Vytracením mezigenerační solidarity mizí prvek, který udržoval vesnickou komunitu pohromadě. Horizontální (geografická) mobilita znamená rozmístění komunity po území Spojených států, což prakticky znamená její rozpad. Vertikální mobilita odkazuje na změnu společenského statutu a přechod přistěhovalců z nižších tříd nejčastěji do anglicky mluvící střední třídy, což často obnáší například anglikanizaci příjmení potomků. V neposlední řadě mají obrovský vliv média, která kulturní odlišnosti ze své podstaty nemohou brát v potaz.⁸² Ovšem pokud existují i média, která fungují v původním jazyce, má to naopak velmi pozitivní vlivy na udržení bilingvismu, avšak spíše v širším kontextu, jelikož průzkumy ukázaly,⁸³ že není prokazatelný přímý vztah mezi působením španělsky mluvícího média a bilingvismem.

---

⁸⁰ LINTON, April a Tomás R. JIMÉNEZ. Contexts for bilingualism among US-born Latinos. *Ethnic and Racial Studies* [online]. 2009, **32**(6). s. 971. [cit. 2014-06-06]. DOI: 10.1080/01419870802337351. ISSN 0141-9870. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/01419870802337351>

⁸¹ Tamtéž.

⁸² MACKEY, William F. Bilingualism in North America. In: BHATIA, Tej K a William C RITCHIE. *The Handbook of Bilingualism*. Malden, MA, USA: Blackwell Pub., 2006, s. 616. [cit. 2015-05-26]. ISBN 0631227350

⁸³ LINTON, April a Tomás R. JIMÉNEZ. Contexts for bilingualism among US-born Latinos. *Ethnic and Racial Studies* [online]. 2009, **32**(6). s. 982. [cit. 2014-06-06]. DOI: 10.1080/01419870802337351. ISSN 0141-9870. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/01419870802337351>

4 Bilingvismus a jazyková politika

Na úvod této kapitoly se budeme zabývat tím, co je jazyková politika. Při hledání její exaktní definice často narážíme na pojem jazykové plánování, z čehož plyne, že tyto dva pojmy spolu úzce souvisí. Co se týče jazykového plánování, tak slovo samotné by mohlo evokovat možnost řízení vývoje jazyka. To však v realitě nenastává, neboť jazykové akademie sice mohou upravovat určitá pravidla, avšak nedokážou mluvčím vnutit směr, kterým se jazyk bude dále ubírat. S jazykovým plánováním souvisí činnost veškeré jazykové regulace ze strany vnějších subjektů, zejména státu a jeho jazykových akademií. Díky jazykovému plánování je možné jazyk ovlivňovat, ale nikoli řídit. Jazyková politika je oproti plánování spíše souhrnem „*hodnot, pravidel a regulací...*“⁸⁴

U rozvojových zemí, kde existuje jazyková pluralita, společnost a autority řeší, jaký jazyk bude plnit funkci nadnárodního dorozumívacího prostředku, neboť pro mezinárodní fungování státu a jeho ekonomický rozvoj je výběr jazyka podstatným faktorem a je to také hlavní otázka v souvislosti s jazykem, kterou se zaobírají aktéři jazykového plánování. Nicméně v jiné situaci stojí již rozvinutý stát, jenž má vyřešenou otázku univerzálního dorozumívacího jazyka a na jehož území fungují různojazyčné oblasti. V takovémto případě by mělo být hlavním cílem podporovat rozmanitost kultur a jazyků, neboť kultury a jazyky jsou mezi sebou rovnocenné, a tudíž by žádný jazyk neměl být považován za méněcenný a jeho použití by nemělo být potlačováno.⁸⁵ Takovýto pohled má teorie, avšak praxe bývá často dosti odlišná. Tento druhý příklad odkazuje na pojem jazyková politika. Jelikož jazyková politika a plánování bývají ve výkladu spojovány v jeden celek, i tato diplomová práce bude oba pojmy považovat za jednu skupinu opatření: jazykovou politiku. A to z toho důvodu, že hranice mezi nimi je velmi pružná a nekonkrétní. Kromě lingvistické roviny si s jazykovou politikou spojujeme souhrn postupů, kdy skrze jazyk je dosahováno nějakého dalšího cíle, například: propagace jazyka a kultury, vytvoření společenských vrstev na základě jazyka, získání podpory voličů mezi jazykovou menšinou apod.

---

⁸⁴ DONAKEY, Andrea. Language Planning and Policy in Manchester. University of Manchester [online]. 2007 [cit. 2015-07-16]. Dostupné z: http://languagecontact.humanities.manchester.ac.uk/McrLC/casestudies/AD/AD_Dissertation.pdf

⁸⁵ Hernandezová, Pavla a Karolína Suchá. 2014. „Jazyková politika.“ *Encyklopedie lingvistiky*, ed. Kateřina Prokopová. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.

4.1 Jazyková politika v USA

Jazyková politika v USA je často diskutované a citlivé téma, neboť za obranou angličtiny nebo podporou ostatních jazyků se skrývá téma mnohem hlubší. Jde o celkový strach z přítomnosti, počtu a potenciální moci imigrantů či naopak snaha o rovnocennost a odstranění diskriminace z druhého úhlu pohledu. Je třeba brát v úvahu, že se nejedná o čistou dichotomii, ale o škálu názorů s různou radikalizací. Nejde však jen o dílčí otázky, ale o podstatu Spojených států samotných. Z historického hlediska je třeba si uvědomit, že ti, kdo si dnes říkají Američané, jsou také imigranti, ať už přímí, nebo jejich potomci. Spojené státy na imigraci vystavěly svou existenci, tudíž přístup k imigrantům se dotýká základních amerických hodnot, jakými jsou svoboda a rovnost příležitostí.

Problém jazyka je komplikován tím, že USA nemají stanoven žádný oficiální jazyk; nikde není řečeno, že angličtina je úředním jazykem. Příčinou je tzv. First Amendment (První dodatek) ústavy Spojených států. Ten určuje svobodu slova, které je rozuměno i ve smyslu jazyka. V soudních sporech týkajících se jazykové svobody pak obvykle odvolání na první dodatek funguje jako argument proti omezení vícejazyčnosti. Příkladem může být případ v kalifornské Pomoně, kde město chtělo donutit obchodníky, aby všechny nápisy a značky uváděli anglicky. Snaha města nebyla úspěšná kvůli rozhodnutí odvolacího soudu.⁸⁶ Jakékoli snahy o přesnější úpravu jazykových podmínek jsou na federální úrovni zejména díky ústavě téměř nemožné, tudíž se boje o jazykovou problematiku odehrávají na státní úrovni.

V případě USA je nutné - více než v jiných případech - správně chápat podstatu a cíle jazykové politiky. K tomu pomáhá její konceptualizace, jako například v klasifikaci dle H. Klosse, podle něhož je možné v rámci jazykové politiky zastávat jednu z pěti následujících koncepcí:

- **Propagační politika** (*Promotion-oriented policies*). Jedná se o použití vládních prostředků na podporu užití daného jazyka. Implicitně jde například o jazykové nastavení institucionálních požadavků (úřední dokumenty apod.), vládní komunikace atd.
- **Orientace na všeobecný prospěch** (*Expediency-oriented laws or policies*). Tento druh politiky se od předchozího liší svým účelem - nesnaží se zvýšit využití

---

⁸⁶ DEL VALLE, Sandra. Language rights and the law in the United States: finding our voices. Buffalo: Multilingual Matters, c2003, xiii, s.55, ISBN 18-535-9658-2.

minoritního jazyka, ale cílem politiky je zajištění přístupu ke vzdělání, právu (tlumočnick u soudu) a politických práv i pro mluvčí minoritního jazyka.

- **Politika tolerance** (*Tolerance-oriented policies*) Hlavním znakem je absence státního zásahu, jedná se o občanské iniciativy jednotlivých menšin.
- **Restriktivní politika** (*Restriction-oriented policies*) Přístup, který poskytuje sociální, právní, politické a ekonomické výhody mluvčím dominantního jazyka.
- **Represivní politika** (*Repression-oriented policies*) Zahrnuje vědomý cíl vymýtit jazykovou menšinu, a to za použití cílené dekulturnizace.⁸⁷

Na jazykovou politiku USA se nyní zaměřím z historického hlediska. V průběhu koloniálního období byla angličtina zcela přirozeně nejužívanějším jazykem, nicméně ostatní evropské jazyky byly tolerovány. Američtí Indiáni měli svoji samosprávu, avšak vznikly první fondy na podporu vzdělávání Indiánů s cílem podpory pacifikace regionu. Po vzniku samostatných Spojených států byla udržována linie jazykové tolerance směrem k evropským jazykům, avšak vůči indiánským jazykům se uplatňovala politika restriktivní - angličtina byla stále více používána jako strategický nástroj pro porobení nových území například skrze ekonomickou destabilizaci. V případě Afroameričanů se jednalo dokonce o represii. Bylo jim zakázáno používat domorodé jazyky, a jelikož přístup ke vzdělání v angličtině jim byl odepřen, byli veřejně označeni za analfabety.

Období 1880 – 1930 by se dalo charakterizovat jako období restrikce a tlaku na prosazení angličtiny jako jediného jazyka, tradiční tolerance vůči evropským jazykům se vytrácela. Vyrůstající počet přistěhovalců nepřímo budil dojem, že nová vlna imigrantů je málo „amerikanizovaná“. V roce 1911 jedna z amerických vládních institucí vydala studii o 42 svazcích, která popisovala, jak jsou současní zahraniční imigranti „vybaveni menšími schopnostmi a vzděláním, více tíhnou ke klanům a jsou pomalejší ve studiu angličtiny a celkově méně žádoucími občany než dřívější imigranti.“⁸⁸ Nešlo však pouze o úpravu užívání jazyka, explicitním důvodem bylo omezení příchodu imigrantů zejména z jižní a východní Evropy. Stále více se proti sobě začaly stavět pouze dvě varianty, jak zacházet

---

⁸⁷ WILLEY, T.G. Historical Orientation to Language Policy in the United States. Language Policy Research Network Brief [online]. 2014, č. 3, s. 4 [cit. 2015-02-20]. Dostupné z: <http://www.cal.org/lpren/pdfs/historical-orientations-to-language-policy-in-the-united-states.pdf>

⁸⁸ SCHMID, Carol. The Politics of English Only in the United States: Historical, Social and Legal Aspects. [online]. s.63 [cit. 2014-08-15]. Dostupné z: <http://www.ncte.org/library/nctefiles/resources/books/sample/26677chap03.pdf>

s imigranty: buď asimilace, nebo vyhoštění. V roce 1919 stanovilo 15 států angličtinu za svůj jediný vyučovací jazyk.⁸⁹

Největší menšinový jazyk před první světovou válkou byla němčina. Téměř jakákoli válka je v USA spojená s nativismem, tedy touhou vytvářet privilegia pro tradiční obyvatele a znevýhodňovat nově příchozí; případně cílenou nenávistí určité menšiny. V první světové válce byli touto menšinou německy mluvící Američané. Jako obranu proti špionáži zavedla americká vláda opatření, že všechny informace v novinách týkající se světové války musí být napsány v angličtině, což zničilo hlavně německá vydavatelství.⁹⁰

Po první světové válce se vytratila tradiční tolerance evropských jazyků v souvislosti s atmosférou silného patriotismu a xenofobie během první světové války a meziválečného období. Po druhé světové válce se pod vlivem desegregace restrikce uvolnila.⁹¹ Postupem času se jazyk stal jedním z pramenů politických konfliktů. To bylo podpořeno faktem, že v 60. letech nastala nutnost jazykově se přizpůsobit složení obyvatelstva: informace spojené se zdravotní péčí, volební materiály, vzdělání atd.; to vše bylo třeba poskytnout v jiných jazycích než v angličtině, především ve španělštině. Záležitosti jako imigrační reforma, omezená vládní podpora bilingvismu či vyšší smysl nacionalismu a patriotismu se staly aktuálními politickými tématy. Přístup *laissez faire* k jazykům byl omezen.⁹²

Během 80. let vzniká organizace U. S. English, nevýznamnější iniciativa na podporu ustavení angličtiny jako oficiálního jazyka. Organizace se na své oficiální stránce ohrazuje proti označení „English Only“ a hlásí se k myšlenkám „English Official“ tedy: „oficiální státní úkony, a to na všech úrovních, musí být vyřizovány pouze v angličtině tj. dokumenty, protokoly, legislativa a regulace, jednání, veřejná vystoupení a ceremonie.“ Výjimku klade pro případy jako bezpečnost, zdravotnictví, soudní procesy apod. V současnosti má zákon „English Official“ v určité formě 31 států, některé z nich mají více oficiálních jazyků (Aljaška a Hawai), jak je vidět na následujícím obrázku č. 3:

---

⁸⁹ SCHMID, Carol. The Politics of English Only in the United States: Historical, Social and Legal Aspects. [online]. s.63 [cit. 2014-08-15]. Dostupné z: <http://www.ncte.org/library/nctefiles/resources/books/sample/26677chap03.pdf>

⁹⁰ Tamtéž. s. 65.

⁹² WILLEY, T.G. Historical Orientation to Language Policy in the United States. Language Policy Research Network Brief [online]. 2014, č. 3, s. 4 [cit. 2015-02-20]. Dostupné z: <http://www.cal.org/lpren/pdfs/historical-orientations-to-language-policy-in-the-united-states.pdf>

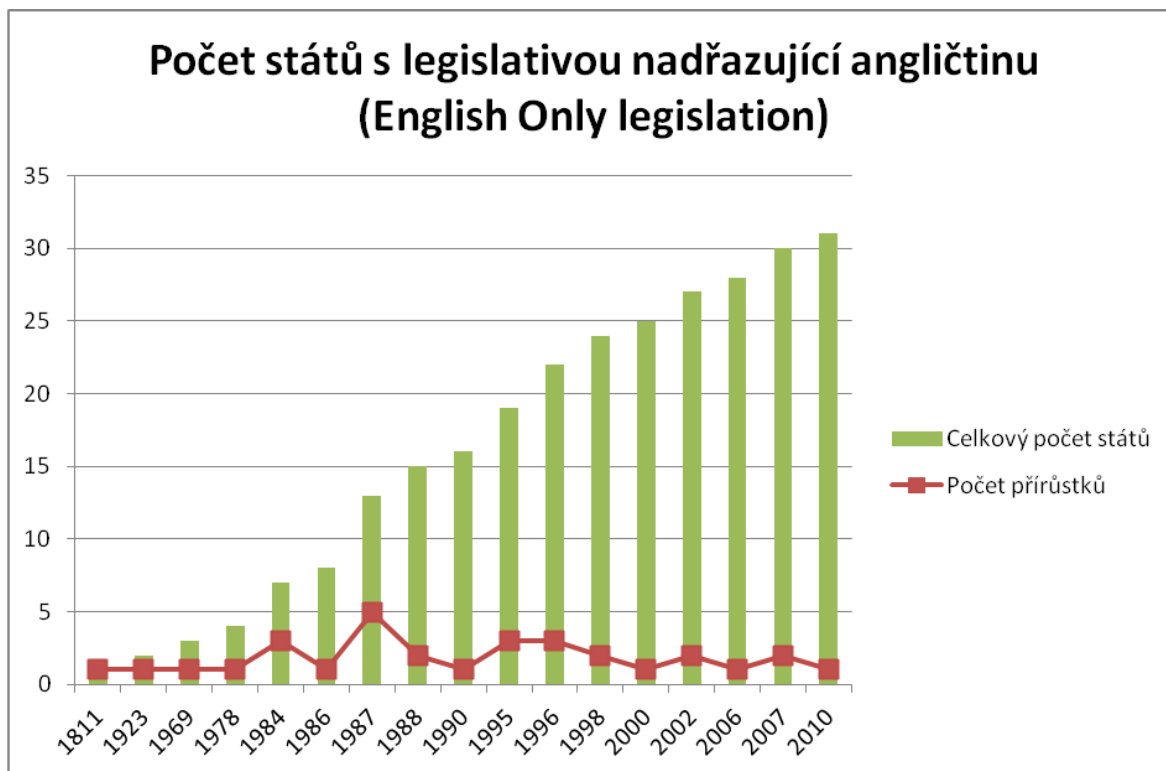
Obrázek č. 3: Státy s angličtinou jako oficiálním jazykem

Zdroj: Official English. U. S. ENGLISH, Inc. *U. S. English* [online]. 2015 [cit. 2015-02-22]. Dostupné z: <http://www.us-english.org>

Z chronologického hlediska je vidět, že počet států upravujících svoji legislativu ve prospěch angličtiny roste, jak ukazuje graf č. 1:

Graf č. 1:

Zdroj dat: Official English. U. S. ENGLISH, Inc. *U. S. English* [online]. 2015 [cit. 2015-02-22]. Dostupné z: <http://www.us-english.org>

Největší nárůst této legislativy pozorujeme v letech osmdesátých a devadesátých, na počátku tisíciletí jde spíše o stagnaci a poslední stát, který si takto upravil legislativu, byla Oklahoma v roce 2010.⁹³

4.2 Jazyková politika v Kalifornii

Kalifornie je také označována za tzv. „gateway state“, tedy vstupní brána do USA a tento fakt se nutně odráží i v jazykové politice. Jelikož jazyková politika v Kalifornii opisuje tendence v celé americké společnosti, budu se věnovat pouze jejím specifikům. Vzhledem k historickým vazbám na Mexiko je Kalifornie jedním ze států, kde je jazyková politika tématem již od samotného vzniku státu, jelikož to byla zlatá horečka (1848 –

⁹³ Official English. U.S. ENGLISH, Inc. *U.S. English* [online]. 2015 [cit. 2015-02-22]. Dostupné z: <http://www.us-english.org>

1855) a s ní spojené přívaly anglicky mluvících dobrodruhů hledajících zlato, které udělaly ze španělštiny jazyk menšinový.

4.2.1 *Španělština v Kalifornii – historický kontext*

Užívání jazyka souvisí nejen s výukou, ale i s jejich mluvčími, tudíž na úvod krátce shrneme, odkud byli lidé, kteří žili v Kalifornii. První novodobí obyvatelé v Kalifornii byli španělští kolonisté, po nezávislosti Mexika (1821) se území zařadilo pod mexickou správu a po Mexičanech začali území ovládat Američané.⁹⁴ Ze složení obyvatel vyplývá, že španělština hrála v kalifornských novodobých dějinách zásadní roli.

Historie španělštiny v Kalifornii sahá do roku 1769, kdy vznikaly první trvalé osady v Alta California (dnešní území Kalifornie) tzv. „missions“ (misiones). Ty již od konce sedmnáctého století existovaly v oblasti Baja California.⁹⁵ Jejich původní význam byl v tom, že je zakládali jezuité, kteří šířili křesťanství a obyvatele organizovali kolem těchto misií. Jejich existence přetrvala i po vyhnání jezuitů a naopak expandovaly do oblasti Alta California. Současně vznikala i města (pueblos) a pevnosti (presidios). Zatímco domorodí Indiáni se zdržovali v misiích, města byla obydlována přistěhovalci z Mexika. Potomci těchto obyvatel představují kontinuitu španělštiny mezi prvními nepůvodními obyvateli a dnešními imigranty.⁹⁶

Mluvíme-li o užívání jazyka, je třeba se věnovat historii vzdělávání. Po roce 1795 se začal rozvíjet systém školství. V rámci tradičních misií vyučovali duchovní, ve městech a kolem pevností se začaly rozvíjet civilní školy, které ovšem trpěly nedostatkem financí, až na deset let přestaly fungovat i vzhledem k významné události – vyhlášení mexické nezávislosti na Španělsku v roce 1821. K sekularizaci misií došlo až v roce 1835, avšak kvůli politické nestabilitě se nestačil rozvinout systém stabilního vzdělávání. Po mexicko-americké válce bylo území Kalifornie zabráno Spojenými státy. Z první ústavy Kalifornie (1849): „*Všechna práva, dekrety, regulace a opatření vyplývající ze třech nejvyšších mocí státu, která ze své podstaty vyžadují zveřejnění, budou publikována v angličtině a*

---

⁹⁴ SAPIENS, Alexander. Spanish in California: A Historical Perspective. *Journal of Communication*. 1979, (Spring), s. 73 – 75. [cit. 2015-07-06].

⁹⁵ SOLEDAD GARCÍA, Sara. Spanish-English or English-Spanish in California: The Dialectics of Language in a Sociocultural Historical Context. *Forum on Public Policy* [online]. 2008, s. 3. [cit. 2015-07-06]. Dostupné z: http://www.academia.edu/1479506/Spanish-English_or_English-Spanish_in_California_The_Dialectics_of_Language_in_a_Sociocultural_Historical_Context

⁹⁶ SAPIENS, Alexander. Spanish in California: A Historical Perspective. *Journal of Communication*. 1979, (Spring), s. 72 – 73. [cit. 2015-07-06].

španělštině.⁹⁷ Tento přístup ale neodpovídal realitě. Během devatenáctého století byla Kalifornie jedním z několika mála států, který ústavně uznával užívání jiných jazyků než je angličtina, v tomto případě šlo o španělštinu, avšak vzdělávání ve španělštině se postupně vytrácelo. Společensky se Mexičané stali třídou na spodu pyramidy bez ohledu na jejich majetky, které nakonec směřovaly do rukou příchozím Američanům, a to i díky jazykovým okolnostem a měnící se legislativě ve prospěch angličtiny.

Dobrým příkladem pro popis společenské situace může být California Land Act z roku 1951, který nařizoval, že každý vlastník půdy musí prokázat původ vlastnictví před soudem v anglickém jazyce, což ve výsledku vedlo k tomu, že bohatí Mexičané o své haciendy přišli a svůj další majetek utratili za poplatky anglicky mluvícím právníkům. V roce 1955 byly oficiálně zrušeny školy ve španělském jazyce. Těmito opatřeními se vyeliminovala společenská třída „*hacendados*“ a jediná pracovní úroveň, kde měli bílí Američané konkurenci, byly podřadné práce. Ústava z roku 1879 už obsahovala dodatek: „*Všechna práva státu Kalifornie a všechny oficiální písemnosti a exekutiva, legislativa a soudní řízení budou řízena, zachována a publikována jen a pouze v anglickém jazyce.*“ Tento dodatek měl platnost až do roku 1966.⁹⁸

Významnou změnou v ústavě bylo schválení Propozice 63 z roku 1986. Angličtina byla stanovena úředním jazykem, její role společného jazyka nesmí být nijak omezována. Sekce 6 článku 3 v Kalifornské ústavě má za účel „*zachovat, chránit a posílit anglický jazyk*“. Důležitým faktem je i to, že tato propozice explicitně dává možnost jednotlivci nebo společnosti soudit se při jejím nedodržování. Tato právní úprava je platná dodnes. Kalifornie je jedním ze států, kde má hnutí English Only silnou tradici, o čemž svědčí i to, že senátor Hayakawa, zakladatel U. S. English, působil převážnou část života v Kalifornii. I přes rostoucí tenzi mezi rodilými Američany a imigranty je znatelný posun v průběhu dějin od represivní k restriktivní jazykové politice, s určitou měrou optimismu by se mohlo mluvit až o politice orientované na prospěch, avšak hranice těchto dvou přístupů nejsou vždy jednoznačné.

Bilingvní vzdělávání, jež bude detailně rozebráno v nadcházející kapitole, je v tuto chvíli v Kalifornii zakázáno zákonem „*Proposition 227*“ z roku 1998. Propozice se týká

---

⁹⁷ Spanish Language Rights in California: Debates over the 1879 Constitution. CRAWFORD, James. Language Policy Web Site & Emporium [online]. 1997 [cit. 2015-03-06]. Dostupné z: <http://www.languagepolicy.net/archives/1879con.htm>

⁹⁸ CRAWFORD, James. *At war with diversity: US language policy in an age of anxiety*. Buffalo [N.Y.]: Multilingual Matters, c2000, vii, 143 p. ISBN 18-535-9505-5. s. 14 - 16

LEP studentů (studenti s „omezenou znalostí angličtiny“) a způsobu jejich vzdělávání. LEP studenti, kteří byli ve speciálních třídách vyučováni v obou jazycích, musí mít drtivou většinu předmětů v angličtině a tyto speciální třídy se v podstatě zruší a stanou se z nich klasické třídy. Cílem opatření je zaručit, že studenti budou na výborné úrovni ovládat angličtinu.⁹⁹

Závěrem zmiňujeme jednu přelomovou událost v souvislosti s imigrační politikou - schválení Propozice 187 v roce 1994.¹⁰⁰ V podstatě mělo jít o systém kontroly využívání veřejných služeb jako je zdravotnictví a státní školství. Ilegálním imigrantům měly být tyto služby odepřeny. Tento zákon byl nakonec posouzen federálním soudem jako protiústavní, tudíž nevešel v platnost. Navzdory jeho nenaplnění představoval důležitý precedens, neboť pouhý fakt, že tento legislativní návrh u kalifornských voličů prošel, dával jasně najevo nespokojenost s imigrační otázkou a touhu ji nějakým způsobem řešit, klidně i razantně.

4.3 Bilingvní vzdělávání

Jedním z nástrojů jazykové politiky v USA je i bilingvní vzdělávání. Je třeba položit si otázku, co takové vzdělávání znamená a jaký je jeho význam v kontextu USA. Metoda bilingvního vzdělávání spočívá ve výuce žáků v cizím jazyce s tím, že studenti mají i předměty v jejich rodném jazyce. Účel takového vzdělávání se však může značně lišit v závislosti na vnějších podmínkách. Jak poznamenal profesor Colin Baker, je velmi důležité si uvědomit rozdíl mezi vzděláváním, které podporuje myšlenku bilingvismu a má za cíl naučit studenty využívat oba jazyky na vysoké úrovni, a mezi vzděláváním národnostních menšin. V prvním případě jde tedy o výuku jednojazyčných studentů, u kterých je výuka jazyka cíleně podporována a bilingvismus je kromě vlastního vzdělání druhý kýžený cíl, v druhém případě se jedná o třídu, kde jsou přítomni bilingvní studenti a jejich schopnost není cíleně podporována a není předmětem jejich vzdělávání.¹⁰¹

Bilingvní vzdělávání však nemusí mít pouze lingvistické cíle, tak je tomu právě v případě USA. Ve skutečnosti existuje celá řada důvodů a efektů, které si s sebou tento druh vzdělávání může nést. V obecnějším hledisku by se dalo říci, že existují dva druhy

---

⁹⁹ California Proposition 227, the "English in Public Schools" Initiative (1998). Dostupné z: http://ballotpedia.org/California_Proposition_227,_the_%22English_in_Public_Schools%22_Initiative_%281998%29

¹⁰⁰ Ca's Anti-Immigrant Proposition 187 IS Voided, Ending State's Five-Year Battle with ACLU, RIGHTS GROUPS. ACLU [online]. [cit. 2015-03-06]. Dostupné z: <https://www.aclu.org/news/cas-anti-immigrant-proposition-187-voided-ending-states-five-year-battle-aclu-rights-groups>

¹⁰¹ DEL VALLE, Sandra. Language rights and the law in the United States: finding our voices. Buffalo: Multilingual Matters, c2003, xiii, s. 219, ISBN 18-535-9658-2.

bilingvního vzdělávání, které se vzájemně mohou prolínat. První z nich postrádá sociální rovinu a je spíše zaměřeno na lingvistické dovednosti jako potenciál a s ním například zvýšenou konkurenceschopnost studentů, druhá z nich má společenský rozměr. Publikace *Language Rights and the Law in the United States* uvádí některé z cílů dvojazyčného vzdělávání:

- asimilace jednotlivců či skupin ve shodě s většinovými standardy společnosti
- sjednocení mnohojazyčné společnosti
- umožnění lidem komunikovat s vnějším světem
- poskytnutí jazykovou vybavenost poskytující výhodu na trhu práce
- smíření mezi rozdílnými lingvistickými a politickými komunitami
- postavit na stejnou úroveň řeči, které ve skutečnosti v každodenním životě nemají stejný status.¹⁰²

Vzdělávání národnostních menšin je v USA velmi kontroverzní téma. V podstatě se neřeší jeho strukturální změny, ale jeho existence vůbec. První otázka zní, jestli vůbec je vzdělávání menšin žádoucí, a ta druhá, jestli je efektivní. Bilingvní vzdělávání v USA je spojené s rozsáhlou politickou debatou. Jedním z pohledů na věc je pak vize, že bilingvní vzdělávání je pouze součástí politického boje, který má za cíl změnu přístupu k jazykovým minoritám. Z toho i plyne, že se nejedná o problém vzdělávání, ale spíše o problém politický. Obhájci tohoto vzdělávacího programu argumentují například tím, že bilingvní vzdělávání je v přímé souvislosti s hodnotou různorodosti ve své podstatě a že jejím pěstováním se lidé naučí respektovat sebe navzájem včetně národnostních a jazykových menšin, učí to lidi respektovat druhé. Jiný pohled ovšem říká, že se jedná pouze o využívání veřejných finančních prostředků podporu jiných jazyků, než je angličtina.

Další rovina problému je i vytváření image země, řekněme marketing USA, jakým způsobem se prezentují na mezinárodní scéně a potažmo na mezinárodních trzích. Se sebezprezentací pak souvisí i postavení bilingvního vzdělávání, to je záhodno potlačovat, pokud USA bude chtít klást důraz na svou samostatnost a pěstovat tak mýtus unikátního

---

¹⁰² DEL VALLE, Sandra. *Language rights and the law in the United States: finding our voices*. Buffalo: Multilingual Matters, c2003, xiii, s.220, ISBN 18-535-9658-2.

národa, jenž si svou zemi vybudoval sám, aniž by k tomu potřeboval domorodá etnika, podporovat svoji propagaci a používat hesla jako seberealizace či soběstačnost.¹⁰³

Největší šance na úspěch má dvojjazyčné vzdělávání v případě, kdy jsou oba jazyky rozvíjeny již od útlého věku. Nejlepší předpoklady mají simultánní bilingvisté, kteří se učí oba jazyky zároveň od mala. U sekvenčních bilingvistů je potom úspěch ovlivněn zejména tím, do jaké míry a jak často přijdou do kontaktu s druhým jazykem.¹⁰⁴ V USA existují bilingvní studijní programy již pro předškolní děti. Jedním z nich se ve svém výzkumu zabývala Ilyana Reyes z University of Arizona, která byla přítomna po dobu celého akademického roku ve třídě čtyřletých dětí imigrantů. Je možná překvapující, že u takto malých dětí není problém naučit se druhý jazyk, ale je problém udržet si na výborné úrovni jazyk původní, neboť je pro děti velmi jednoduché ho zapomenout, což si ale málokdo uvědomuje. I přesto, že vyučující si byla těchto faktů vědoma, během roku stále více k vyjadřování používala angličtinu, až se angličtina stala výhradním jazykem všech instrukcí, které byly dětem zadávány. Vyučující sice přiznala, že si uvědomuje nebezpečí, že děti nebudou schopny rovnocenně používat svůj mateřský jazyk, nicméně se k věci vyjádřila následovně: „Náš cíl je pomáhat dětem, které se učí anglicky, aby jejich úroveň byla natolik dobrá, aby mohly úspěšně absolvovat předškolní výuku ve školce.“¹⁰⁵

Bilingvní vzdělávání je důležité i z historicko-politického pohledu. Jelikož během první poloviny dvacátého století až do 60. let nebylo klima pro bilingvní vzdělávání příznivé (válečná období, segregace...), éra bilingvního vzdělávání začíná až v 60. letech. Velmi důležitým krokem ve federální politice bilingvního vzdělávání byl v roce 1968 *Bilingual Education Act (BEA)*, což byl dodatek k *Elementary and Secondary Education Act* z roku 1965. Tato legislativní úprava byla ve svém původním znění adresována širokému počtu studentů v USA, jejichž mateřským jazykem je španělština a angličtina je pro ně tudíž cizím jazykem. Schválena byla ovšem formulace: „děti s omezenou

---

¹⁰³ DEL VALLE, Sandra. *Language rights and the law in the United States: finding our voices*. Buffalo: Multilingual Matters, c2003, xiii, s.219, ISBN 18-535-9658-2.

¹⁰⁴ POTOWSKI, KIM. Jason Rothman. *Bilingual youth: Spanish in English-speaking societies* [online]. Amsterdam: John Benjamins Pub. Company, 2011 [cit. 2014-06-06]. s. 91. ISBN 90-272-4181-3. Dostupné z: <http://site.ebrary.com/id/10454991>

¹⁰⁵ „Our goal is to help children who are English language learners, become proficient enough in English, so that they can handle kindergarten successfully.“ Ms. Valdéz; rozhovor 2.2.2005; *Bilingual youth: Spanish in English-speaking societies* [online]s. 104.

schopností mluvit anglicky“ - Limited English Speaking Ability (LESA).¹⁰⁶ Obsahem bylo v podstatě financování programů podporující bilingvní vzdělávání. Jeho důležitost byla zejména v tom, že se jednalo o první legislativní úpravu, která oficiálně přiznávala potřeby LESA studentů. V roce 1974 byl BEA upraven dodatkem, jenž přinesl novou vlnu grantů pro realizační týmy, které se podílely na implementaci bilingvních vzdělávacích programů. Bohužel ještě více podtrhl účel bilingvních programů jako nástroje pro rozvoj angličtiny mezi studenty, kteří ji nemají jako svůj rodný jazyk. To ovšem nebylo v souladu s původním směřováním BEA a záměru senátora Ralpha Yarborougha, jenž ho v roce 1967 předložil Kongresu. Složka nezanedbávání rodného jazyka tak stále více mizela z původní podoby BEA. Naopak pokrokem v dodatku k BEA z roku 1974 bylo explicitní vyjádření toho, že bilingvní programy nejsou v žádném případě určeny pro anglicky mluvící studenty, kteří se chtějí naučit španělštinu jako další cizí jazyk.¹⁰⁷

Další dodatek k BEA z roku 1978 rozšířil sílu i zaměření podpory bilingvních programů. Formálně přeformuloval studenty LESA na studenty LEP = Limited English Proficiency, tedy studenty s „omezenou znalostí angličtiny“. Zdánlivě drobná úprava v názvosloví měla zdůraznit, že se nejedná pouze o mluvení, ale důraz je stejně tak kladen i na čtení, psaní, porozumění a kognitivní dovednosti v angličtině. Navíc byla upravena účast rodilých mluvčích anglického jazyka v programu. Studenti se nově mohli programu účastnit, ale pouze za účelem rozvíjet dovednosti LEP studentů.

Diametrálně odlišný postoj k jazykové politice převládl po dobu vlády Ronalda Reagana. Sám prezident Reagan ve svém projevu na téma bilingvní vzdělávání řekl:

„Myslím, že je správné, že máme učitele, kteří jsou schopni k nim [ke studentům bilingvních programů] přistupovat v jejich vlastním jazyce a porozumět, proč nechápou odpověď na určitý problém, a tak jim pomoci. Ovšem je absolutně nesprávné a proti americkým konceptům mít bilingvní vzdělávací program, který se teď zcela otevřeně věnuje

---

¹⁰⁶ LYONS, J. James. The Past and Future Directions of Federal Bilingual-Education Policy. *Annals of the American Academy of Political and Social Science*. Vol. 508, English Plus: Issues in Bilingual Education (Mar., 1990), s. 68. Dostupné z: jstor.org

¹⁰⁷ LYONS, J. James. The Past and Future Directions of Federal Bilingual-Education Policy. *Annals of the American Academy of Political and Social Science*. Vol. 508, English Plus: Issues in Bilingual Education (Mar., 1990), s. 66-89. Dostupné z: jstor.org

*zachování jejich rodné řeči a nikdy je nenaučí dobré angličtině, tak aby se mohli ucházet a zapojit na trhu práce.*¹⁰⁸

Další problémy zdůrazňované konzervativní vládou byly například finanční nákladnost na učebnice a speciální vzdělání učitelů. Heritage Foundation zdůraznila, že tyto peníze jdou z kapes daňových poplatníků a že studenti se budou muset anglicky naučit tak či onak, tudíž je lepší tento proces „urychlit“. Reaganova vláda pak rychle začala jednat dle svého programu. V roce 1982 byly rozpočty pro BEA zkráceny o 23 milionů dolarů. Mezi roky 1980 a 1988 byl rozpočet pro BEA zkrácen o 47 %.¹⁰⁹ Ve stejnou dobu navíc silně narostl počet studentů LEP, kteří potřebovali programy hrazené z rozpočtu BEA. Dodatek k BEA z roku 1984 se však naopak vracel k původním hodnotám BEA. Kromě toho, že zavedl angličtinu jako vyučující jazyk pro zadávání instrukcí (language of instruction) naopak kladl důraz nejen na to, aby studenti dosáhli vysoké úrovně angličtiny, ale i na to, aby stejně dobře ovládali jazyk původní. Navíc se rozšířila působnost BEA na programy věnující se rodinám nebo mladistvým, jež už školu vystudovali, a zároveň bylo uznáno, že z programu benefitují i studenti jejichž rodným jazykem je angličtina. Další důležitou změnou bylo zaměření na tzv. two - way bilingual programs - duální programy. Výuka i instrukce pak probíhají v obou jazycích zároveň a je určena jak pro LEP studenty, tak pro anglické rodilé mluvčí. Úpravu BEA bylo obtížné schválit z důvodu odporu Reaganovy administrativy, tudíž se hledala kompromisní legislativní úprava. Tou bylo schválení financování alternativního monolingvního programu pro studenty LEP v angličtině. V druhé polovině osmdesátých let byla BEA označena za „propadák“, jelikož

---

¹⁰⁸ „*I think it is proper that we have teachers equipped who can get at them in their own language and understand why it is they don't get the answer to the problem and help them in that way. But it is absolutely wrong and against American concepts to have a bilingual education program, that is now openly, admittedly dedicated to preserving their native language and never getting them adequate in English so they can go out into the job market and participate.*”

LYONS, J. James. The Past and Future Directions of Federal Bilingual-Education Policy. Annals of the American Academy of Political and Social Science. Vol. 508, English Plus: Issues in Bilingual Education (Mar., 1990), s. 73-74. Dostupné z: jstor.org

¹⁰⁹ LYONS, J. James. The Past and Future Directions of Federal Bilingual-Education Policy. Annals of the American Academy of Political and Social Science. Vol. 508, English Plus: Issues in Bilingual Education (Mar., 1990), s. 74. Dostupné z: jstor.org

podle ministra školství Williama Bennetta neexistoval jediný důkaz, který by potvrdil úspěchy BEA.¹¹⁰

4.4 Bilingvismus jako potenciál

Tato kapitola má za cíl argumentačně podpořit přítomnost bilingvismu v Kalifornii, zdůraznit přínosy nejen pro mluvčí, ale i pro společnost. Bilingvismus je často vnímán jako přechodné stádium, jehož cílem je dosažení anglického monolingvismu. Bilingvismus však může být cílem, nikoli pouhým mezistádiem. Během druhé poloviny dvacátého století, kdy do Kalifornie přicházely vlny imigrantů, se přístup ke španělštině, jakožto rodnému jazyku, měnil. Španělština ve společnosti, kde se i ostatní členové komunity naučili používat angličtinu, přestala být esenciálně potřebná jako prostředek komunikace. Ačkoli několikáté generace přistěhovalců již španělštinu obvykle nutně nepotřebují, neboť celá jejich rodina již hovoří plynně anglicky, je v současnosti trendem španělštinu u nich rozvíjet a udržovat bilingvní domácnost.¹¹¹

Pozitiva, která bilingvismus přináší, je možné rozdělit do několika oblastí: konkurenční, psychologická, kulturní.

4.4.1 Konkurenční přínosy

Bilingvismu se věnují i neoklasické ekonomické a funkcionalistické teorie (Pool, Chiswick), neboť se jedná o hodnotu přidanou lidskému kapitálu. Tyto teorie tvrdí, že bilingvismus má smysl podporovat do té doby, dokud představuje konkurenční výhodu na trhu práce. Tato konkurenční výhoda má být chápána nejen jako výhoda pro jednotlivce v rámci společnosti, ale skrze ně jako výhoda celé společnosti oproti dalším vyšším celkům, například na úrovni států.¹¹² Bilingvismus je v posledních letech vnímán jako aktivum a lidé mající tuto schopnost jsou stále více umisťováni na pracovní pozice, vnímané společností jako prestižní například v oblasti mezinárodního obchodu.¹¹³ Je to právě konkurenční faktor, který určuje, jaké jazyky budou podporovány. Je velký rozdíl,

---

¹¹⁰ LYONS, J. James. The Past and Future Directions of Federal Bilingual-Education Policy. *Annals of the American Academy of Political and Social Science*. Vol. 508, English Plus: Issues in Bilingual Education (Mar., 1990), s. 66 – 80.. Dostupné z: jstor.org

¹¹¹ LINTON, April a Tomás R. JIMÉNEZ. Contexts for bilingualism among US-born Latinos. *Ethnic and Racial Studies* [online]. 2009, 32(6). s. 968 - 970. [cit. 2014-06-06]. DOI: 10.1080/01419870802337351. ISSN 0141-9870. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/01419870802337351>

¹¹² Tamtéž. s. 971.

¹¹³ WEI, Li. Introduction: Opportunities and challenges of bilingualism. *Opportunities and challenges of bilingualism*. New York: Mouton de Gruyter, 2002. Contributions to the sociology of language, 87. s. 2. ISBN 3110173050.

zda se jedná o bilingvismus dvou světových jazyků či bilingvismus s prvkem regionálního jazyka, jenž má omezený počet mluvčích a není pro konkurenceschopnost podstatný.¹¹⁴ V rámci Kalifornie se konkurenční výhoda potvrzuje v příplatcích za bilingvní pracovníky a ve zvyšující se poptávce po bilingvních mluvčích. Ovládat druhý jazyk může být často důležitější, než samotná kvalifikace. Tato nutnost se vzhledem k demografické situaci projevuje zejména na pozicích, kde je nutný kontakt se zákazníky.

4.4.2 Psychologické přínosy

Velmi diskutovaný aspekt bilingvismu je jeho vliv na mentální kondici mluvčího. Zatímco v minulosti vládla tendence přisuzovat mu negativní vliv, poslední výzkumy ukazují opak. Například výzkum Costy, Hernández a Sebastián-Gallé ukazuje,¹¹⁵ že bilingvní jedinci mají lépe rozvinutý pozornostní aparát než jednojazyční mluvčí, a to po celou dobu života. Dále se ukazuje, že bilingvismus má vliv na výskyt demence. Výzkum na toto téma vypracovali Bialystok, Craik a Freedman (2007). Předmětem nebylo zkoumání, zda demence postihuje v menší míře bilingvní jedince oproti monolingvním, ale výzkum se zaměřil na již diagnostikované osoby. Na základě dat nemocničních pacientů autoři došli k závěru, že u bilingvistů se příznaky demence začaly objevovat v průměru o čtyři roky později, než u monolingvistů. Důvodem, proč bilingvisté vykazují lepší výsledky je to, že nemocí jako je stařecká demence či Alzheimer hraje zásadní roli tzv. kognitivní rezerva. Vzhledem k tomu, že bilingvismus je kognitivně náročnější, mluvčí mají během života rozsáhlejší trénink, který podporuje jejich mentální aktivitu.¹¹⁶

Pozitivní efekt je vykazován opět na úrovni jedince i na úrovni společnosti. Pokud bychom se zaměřili pouze na praktické faktory, rozdíl v indikaci příznaků demence znamená pro výdaje na zdravotnictví významnou úsporu,¹¹⁷ což v kontextu Kalifornie či Spojených států obecně hraje významnou roli vzhledem k neuspokojivé funkčnosti celého zdravotního systému.¹¹⁸ Přínos bilingvismu může být i na úrovni lidského poznání. Pro neurologickou vědu jsou bilingvní jedinci vhodným materiálem pro zkoumání, jakým

---

¹¹⁴ WEI, Li. Introduction: Opportunities and challenges of bilingualism. *Opportunities and challenges of bilingualism*. New York: Mouton de Gruyter, 2002. Contributions to the sociology of language, 87. s. 2. ISBN 3110173050.

¹¹⁵ GROSJEAN, François, Ping LI a Ellen BIALYSTOK. *The psycholinguistics of bilingualism*. 1st pub. Chichester: Wiley-Blackwell, 2013, viii, s. 108 – 110. ISBN 978-1-4443-3279-7.

¹¹⁶ Tamtéž.

¹¹⁷ Tamtéž.

¹¹⁸ HELLMANN, Melissa. U.S. Health Care Ranked Worst in the Developed World. *Times* [online]. 2014 [cit. 2015-07-12]. Dostupné z: <http://time.com/2888403/u-s-health-care-ranked-worst-in-the-developed-world/>

způsobem funguje náš mozek, a to z důvodu, že obvykle nevzniká na základě vnitřních mentálních predispozic, ale na základě vnějších okolností (stěhování rodiny apod.).¹¹⁹ V Kalifornii by podpora bilingvismu teoreticky mohla v konečném důsledku ušetřit náklady na zdravotnictví.

4.4.3 Kulturní přínosy

Bilingvismus má významný přínos v rovině kulturní, zejména v oblasti hodnot. V oblastech, kde má bilingvismus etnicko-národnostní rozměr, není pouze podstatné umět druhý jazyk jako konkurenční výhodu, ale je to podstatné i pro respekt v rámci komunity. To dokládá i zvyšující se zájem o bilingvní vzdělávání: rostoucí zájem rodičů o to, aby se jejich potomci naučili druhý jazyk, není dán pouze zvýšením akademického vzdělání jejich dětí, ale úmyslem naučit je interakce s odlišnou kulturou, než jsou ony samy.¹²⁰ Tato teze zapadá zejména do kontextu Kalifornie, kde jsou přítomna nejrozumnější etnika, která se stále ještě učí žít vedle sebe. Pro jednotlivce bilingvismus znamená zažít odlišné systémy chování, hodnoty, tradice atd., a to nikoli zprostředkovaně, nýbrž napřímo.¹²¹

Bilingvismus nepřináší kulturní přínos pouze pro jednotlivce, ale i pro větší společenské celky, je tedy žádoucí na bilingvismus nahlížet i z „makropohledu“. Globalizace nám udává jasný trend směřování světové společnosti. Pokud má stát k dispozici lidské zdroje jiné národnosti, může to znamenat značnou řadu výhod. V první řadě snazší přístup na nové trhy, a to nejen z hlediska jazykového, což nakonec není obtížné nahradit překladatelem, ale zejména z hlediska kulturního, kdy přistěhovalci mají blízko k zahraniční mentalitě, a tudíž mohou být značným přínosem při rozhodování o podobě produktu, marketingové komunikaci, což se nahrazuje velice těžko. Přistěhovalecké menšiny hrají i roli politickou. Nejen z hlediska vnitrostátního, kdy se politici snaží zaujmout co největší počet voličů a získat jejich hlasy, ale i z hlediska zahraniční politiky. Přítomnost cizí diaspory může zásadně usnadňovat vyjednávání mezi

---

¹¹⁹ GROSJEAN, François, Ping LI a Ellen BIALYSTOK. *The psycholinguistics of bilingualism*. 1st pub. Chichester: Wiley-Blackwell, 2013, viii, s. 108 – 110. ISBN 978-1-4443-3279-7.

¹²⁰ LINTON, April a Tomás R. JIMÉNEZ. Contexts for bilingualism among US-born Latinos. *Ethnic and Racial Studies* [online]. 2009, 32(6). s. 970. [cit. 2014-06-06]. DOI: 10.1080/01419870802337351. ISSN 0141-9870. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/01419870802337351>

¹²¹ WEI, Li. Introduction: Opportunities and challenges of bilingualism. *Opportunities and challenges of bilingualism*. New York: Mouton de Gruyter, 2002. Contributions to the sociology of language, 87. s. 3. ISBN 3110173050.

státy, uzavírání spojenectví apod.;¹²² a naopak cizí diaspora ovlivňuje politiku státu, což závisí na síle jejího politického vedení.

---

¹²² MACKEY, William F. Bilingualism in North America. In: BHATIA, Tej K a William C RITCHIE. *The Handbook of Bilingualism*. Malden, MA, USA: Blackwell Pub., 2006, s. 627. [cit. 2015-05-26]. ISBN 0631227350

Závěr

Diplomová práce předložila španělsko-anglický bilingvismus v kontextu amerického státu Kalifornie. Přinesla nejen pohled na jazykovou úroveň tohoto jevu, ale především ho zasadila do historických, politických, ekonomických i každodenních souvislostí. Tento vhled byl umožněn zejména dostupností literatury (pro kalifornskou oblast) a také unikátní příležitostí nastudovat problematiku in natura. Hlavním přínosem práce je právě spojení všech předložených rovina a vytvoření komplexního pohledu na tento fenomén.

Prvním cílem práce bylo charakterizovat lingvistické jevy, které vznikají při alternaci jazyků a určit, co mají společného a v čem se liší. Jako hlavní jevy vznikající při kontaktu dvou jazyků jsem určila střídání kódu, vkládání, okazionalismus a přejímku. Jako rozlišující charakteristiky byly vybrány: integrace (fonologická, morfologická syntaktická), rozšířenost, opakování, úmysl a výskyt u jednojazyčných mluvčích. Výstupem výzkumu je matice zohledňující výskyt daných charakteristik u zkoumaných druhů jazykových interferencí. Matice zároveň v přehledné formě předkládá jedinečné kombinace charakteristik zkoumaných interferencí a ulehčuje tak orientaci v lingvistické terminologii.

Druhým cílem bylo najít argumenty, které by podložily tvrzení, že bilingvismus si zaslouží podporu ze strany společnosti. Podpora bilingvismu a bilingvního vzdělávání má význam z hlediska psychologického zejména na úrovni jedince, z hlediska konkurenční výhody přináší pozitivní výsledky nejen jedinci, ale i státu, a z hlediska kulturního je bilingvismus prospěšný zejména společnosti jako takové. Stát by tedy měl využít potenciálu lidských zdrojů k ekonomickým aktivitám a zároveň by měl dbát o harmonii ve společnosti. Ten je spíše dosažitelný nabídkou rovných příležitostí a nikoli akulturací hispánských přistěhovalců. Dílčím cílem práce bylo určit příčiny střídání kódu. Příčin je celá řada, zmíním pragmatické (intensifikace, přesvědčování apod.) a příčiny, jež souvisí s identitou, např. etnická solidarita. Důležitý poznatek je, že u bilingvistů není impulsem k přepnutí neznalost určitého slova, ale frekvence užívání, jenž primárně rozhoduje o výběru jazyka. Nicméně jsou i další nezanedbatelné vlivy jako vnější prostředí (jazyková kompetence adresáta) či společenská situace.

Co se týče specifík kalifornského bilingvismu, hlavní odlišností od jiných oblastí (zejména od Floridy) je společenská skladba přistěhovalců, která byla zejména v minulosti

determinována pracovním programem, jenž zval dělníky mexického původu na práci na plantážích. Tato společenská vrstva byla základem imigrační komunity. Jazyk se tedy v tomto případě stává sociálním markátorem, což má vliv na chování mluvčích. Ohledně demografické situace, Kalifornie je stát s největším počtem osob hispánského původu. Jejich počet sice dále roste, nicméně již pomaleji, než v minulosti. Rychleji rostou čísla u imigrantů z jiných zemí, než států Latinské Ameriky, novým trendem zřejmě bude imigrace z Asie. Hispánci mají v Kalifornii problémy se vzděláním a chudobou, což ještě podněcuje rozvírající se sociální nůžky. Ty se otevírají i druhým směrem, ve prospěch bohatých, a to díky rozvoji IT a technologií v Silicon Valley. Tento faktor vidíme jako velký problém v regionu, který by mohl přerůst v závažnější důsledky. Negativně laděná jazyková politika v Kalifornii by se mohla otevřít podpoře bilingvního vzdělávání, aby se společenský rozdíl zmenšil alespoň na úrovni vzdělání.

V současné době pozorujeme v lingvistice i psycholingvistice trend monistického pojetí bilingvisty, tedy není na něj nahlíženo jako na mluvčího dvou jazyků, ale jako na jedno individuum, které při řeči vybírá z jednoho lexikonu. V rámci střídání kódu věda směřuje k hledání vnitřních pravidel (např. zmiňovaná podmínka volného morfému), které určují body jazykové výměny a upouští se od předpokladu, že se tento jev děje zcela náhodně. Nicméně bilingvismus je hlubokou studnicí námětů pro další výzkum, neboť spousta hypotéz ještě nebyla prokázána (práce zmiňuje například častější střídání kódu u konkrétních nežli u abstraktních slov), tyto otázky nabízejí prostor pro další výzkum.

Resumé

Tato diplomová práce se zabývala španělsko-anglickým bilingvismem v Kalifornii, v některých souvislostech též na úrovni USA. Na bilingvismus bylo nahlíženo z lingvistického, psycholingvistického hlediska a z hledisek stojících mimo čistě lingvistickou realitu, tedy zejména z pohledu vlivu společenského statusu a identity. Dalším předmětem výzkumu byly jevy spojené s jazyky v kontaktu.

V rámci teorie bilingvismu jsem došla k několika závěrům: existují vnitřní jazykové restrikce, které omezují možnosti střídání kódu; kritériem pro výběr jazyka u bilingvisty je frekvence používaného výrazu nebo se za tím může skrývat pragmatika (např. intenzifikace). Důležitý pojem spojený s užitím jazyka je identita, bilingvisté si často jazykové alternativy staví do dichotomie. Co se týče jevů spojených s jazyky v kontaktu, určila jsem jako relevantní střídání kódu, vkládání, okazionalismus a přejímku. Tyto jevy se liší zejména v těchto vlastnostech: integrace (fonologická, morfologická syntaktická), rozšířenost, opakování, úmysl a výskyt u jednojazyčných mluvčích. Na základě těchto charakteristik byla sestavena přehledná matice shrnující jev a jeho vlastnosti. Stupně asimilace některých slov se dají posuzovat i podle ortografického přizpůsobení.

V souvislosti s demografií se situace má tak, že z Hispánců se v Kalifornii stala nejpočetnější menšina (i co do srovnání s bílými), avšak tempo jejich nárůstu klesá. Hispánci a bilingvismus v Kalifornii je specifický tím, že užití španělštiny je spojeno s nízkým společenským statusem, což kontrastuje s postavením vysokých společenských tříd pracujících zejména v oblasti San Francisco Bay Area. Většina příchodících Hispánců je původem z Mexika. V rámci zkoumání jazykové politiky a bilingvního vzdělání mohu konstatovat, že Kalifornie v porovnání s ostatními státy USA není vstřícná ani k jazykové politice, neboť bilingvní studijní programy určené pro studenty se špatnou úrovní angličtiny byly zákonem zrušeny. Podpora bilingvních studijních programů by neměla být zrušena, jelikož přináší pozitivní efekty na jedince i společnost v oblasti konkurenční, psychologické a kulturní, tedy ano, v bilingvismu vidím nevyužitý potenciál, který by v Kalifornii mohl napomoci k řešení společenských problémů.

Resumen

Esta tesis trata del bilingüismo Español-Inglés en California y en algunos contextos también en el nivel de los EE.UU.. El bilingüismo se ve desde un punto de vista lingüístico, psicolingüístico y perspectivas fuera de la realidad puramente lingüística, es decir, en términos del impacto de la clase social y la identidad. Otro objeto de la investigación son fenómenos asociados con las lenguas en contacto.

Dentro de la teoría del bilingüismo, llegué a varias conclusiones: hay restricciones lingüísticas internas que limitan las posibilidades de alternancia de código; criterio para elegir el idioma es la frecuencia con la cual bilingüistas utilizan cierta expresión o pueden esconderse detrás de la pragmática (por ejemplo. intensificación). Concepto importante asociado con el uso del idioma es la identidad, bilingüistas a menudo ponen alternativas de lenguaje en la dicotomía. En cuanto a los fenómenos asociados con lenguas en contacto, me propuse elegir como relevantes: la alternancia de código, la inserción, el ocasionalismo y el préstamo lingüístico. Estos fenómenos son diferentes principalmente en las siguientes características: la integración (fonológica, morfológica y sintáctica), la intención, la recurrencia, y la incidencia de intención con hablantes monolingües. En base a estas características se hizo clara matriz que resume el fenómeno y sus propiedades. El grado de asimilación de ciertas palabras puede ser juzgado por la adaptación ortográfica.

Respecto a los datos demográficos, la situación es de momento tal que los hispanos en California se convirtieron en la minoría más numerosa (incluso más que los blancos), pero el ritmo de crecimiento se está disminuyendo. Los hispanos en California y el bilingüismo es específico en que el uso del español se asocia con un bajo estado social, en contraste con la posición de altas clases sociales que trabajan principalmente en el área de la Bahía de San Francisco. La mayoría de los hispanos entrantes es originalmente de México. Sobre la problemática de política lingüística y la educación bilingüe puedo decir que California en comparación con otros estados de los EE.UU. no es receptivo a la política lingüística que les favoreciera a los inmigrantes, ya que los planes de estudios bilingüe para estudiantes con Inglés insuficiente fueron abolidos por la ley. El apoyo a los planes de estudios bilingüe no debe ser abolido, ya que trae efectos positivos a los individuos y a la sociedad en cuanto a economía competitiva, psicología y cultura. Entonces sí, veo en el bilingüismo potencial que se debería explotar y quizás ayudara a resolver los problemas sociales en California.

Zdroje

Monografie

ALTARRIBA, Jeanette a Roberto R HEREDIA. *An introduction to bilingualism: principles and practies*. New York: Lawrence Erlbaum Associates, 2008, xix, 388 s. ISBN 14-106-1885-4.

BHATIA, Tej K a William C RITCHIE. Social and Psychological Factors in Language Mixing. *The Handbook of Bilingualism*. Malden, MA, USA: Blackwell Pub., 2006, s. 14 [cit. 2015-05-26]. ISBN 0631227350

BIALYSTOK, Ellen. Language and Literacy Development. In: BHATIA, Tej K a William C RITCHIE. *The Handbook of Bilingualism*. Malden, MA, USA: Blackwell Pub., 2006, s. 593 – 595. [cit. 2015-05-26]. ISBN 0631227350.

CONTRERAS, Eduardo A. *The Politics of Community Development: Latinos, their neighbors, and the state in San Francisco, 1960s and 1970s* [online]. Chicago: The University of Chicago, 2008 [cit. 2015-07-07]. Dostupné z: <https://books.google.cz>

COOK, Vivian a Benedetta BASSETTI. *Language and bilingual cognition*. Hove: Psychology Press, 2011, xiii, s. 491. ISBN 18-487-2924-3

CRAWFORD, James. *At war with diversity: US language policy in an age of anxiety*. Buffalo [N.Y.]: Multilingual Matters, c2000, vii, 143 p. ISBN 18-535-9505-5.

ČERMÁK, František. *Jazyk a jazykověda: přehled a slovníky*. Vyd. 4., V Karolinu 2., dopl. Praha: Karolinum, 2011, 380 s. ISBN 978-80-246-1946-0.

DEVIC, Hanna. *Code-Switching in Computer-Mediated Communication: A Case-Study of Croatian-English Discussion Forums* [online]. 2008 [cit. 2015-05-20]. ISBN 978-3-8366-1747-5. Dostupné z: <https://books.google.cz/books>

EDWARDS, John. Foundations of bilingualism. In: BHATIA, Tej K a William C RITCHIE. *The Handbook of Bilingualism*. Malden, MA, USA: Blackwell Pub., 2006, s. 24 [cit. 2015-05-26]. ISBN 0631227350

Encyklopedický slovník češtiny. Praha: NLN, 2002, 604 s. ISBN 80-710-6484-X.

GROSJEAN, François, Ping LI a Ellen BIALYSTOK. *The psycholinguistics of bilingualism*. 1st pub. Chichester: Wiley-Blackwell, 2013, viii, 248 s. ISBN 978-1-4443-3279-7.

GROSJEAN, Françoise. Individuálny bilingvismus. *Antológia bilingvizmu*. 1. vyd. Bratislava: Academic Electronic Press, 2003, 9 s. ISBN 80-888-8054-8.

GROSJEAN, Françoise. Spracúvanie zmiešaného jazyka: otázky, závery a modely. *Antológia bilingvizmu*. 1. vyd. Bratislava: Academic Electronic Press, 2003, 19 s. ISBN 80-888-8054-8

HALMARI, Helena. *Government and codeswitching: explaining American Finnish* [online]. Philadelphia: J. Benjamins, 1997, xvi, 276 p. [cit. 2015-05-20]. Studies in bilingualism, vol. 12. ISBN 15-561-9546-X. Dostupné z: <https://books.google.cz>

MACKEY, William F. Bilingualism in North America. In: BHATIA, Tej K a William C RITCHIE. *The Handbook of Bilingualism*. Malden, MA, USA: Blackwell Pub., 2006, s. 34 [cit. 2015-05-26]. ISBN 0631227350.

Mize, Ronald L. a Alicia C. S. Swords. The Bracero Program, 1942 – 1964. In: *Consuming Mexican Labor: from the Bracero Program to Nafta*. North York: University of Toronto Press. 2011.

Mize, Ronald L. a Alicia C. S. Swords. Operation Wetback, 1954. In: *Consuming Mexican Labor: from the Bracero Program to Nafta*. North York: University of Toronto Press. 2011.

ŠTEFÁNIK, Jozef. *Antológia bilingvizmu*. 1. vyd. Bratislava: Academic Electronic Press, 2003, 294 s. ISBN 80-888-8054-8.

ŠTIKOVÁ, Marcela. *Jazyková situace v Tuvě: Pokus o sociolingvistickou studii*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, 2009. ISBN 978-80-7308-204-8.

WEI, Li. Introduction: Opportunities and challenges of bilingualism. *Opportunities and challenges of bilingualism*. New York: Mouton de Gruyter, 2002. Contributions to the sociology of language, 87. ISBN 3110173050.

Odborné články

ALDWELL, Earl F. *Bilinguals: cognition, education and language processing* [online]. New York: Nova Science Publishers, c2010, xi, 301 p. [cit. 2014-06-06]. Languages and linguistics series. ISBN 16-074-1710-3. Dostupné z: <http://site.ebrary.com/id/10681020>

ALTARRIBA, Jeanette a Roberto R HEREDIA. *An introduction to bilingualism: principles and practies*. New York: Lawrence Erlbaum Associates, c2008, xix, 388 p. ISBN 14-106-1885-4.

ARDILA, A. Spanglish: An Anglicized Spanish Dialect. *Hispanic Journal of Behavioral Sciences* [online]. 2005, 27(1): 60-81 [cit. 2015-06-01]. DOI: 10.1177/0739986304272358.

BAILEY, Benjamin. Social/interactional functions of code switching among Dominican Americans. *Pragmatics* [online]. 2000, 10(2): 165-193 [cit. 2015-05-20]. DOI: 10.1075/prag.10.2.01bai. Dostupné z: elanguage.net/journals/pragmatics

BERMEL, Neil. Střídání kódů či míšení jazykových prostředků?: (K popisu dialogu v české beletrii). *Naše řeč* [online]. 2001, (84) [cit. 2015-05-20]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7600>

DEITZ, Roger. Q &A: Promoting Bilingualism. *The Hispanic Outlook In Higher Education* [online]. September, 1995 [cit. 2015-07-07]. Dostupné z: proquest.com

DEL VALLE, Sandra. *Language rights and the law in the United States: finding our voices*. Buffalo: Multilingual Matters, c2003, xiii, 357 p. ISBN 18-535-9658-2.

DONAKEY, Andrea. *Language Planning and Policy in Manchester*. University of Manchester [online]. 2007 [cit. 2015-07-16]. Dostupné z: http://languagecontact.humanities.manchester.ac.uk/McrLC/casestudies/AD/AD_Dissertation.pdf

HEREDIA, Roberto a Jeanette ALTARRIBA. Bilingual Language Mixing: Why Do Bilinguals Code-Switch? *Current Directions in Psychological Science* [online]. 2001, 10(5) [cit. 2015-05-27]. Dostupné z: ebshost.com

NILEP, Chad. Code Switching in Sociocultural Linguistics. *Colorado Research in Linguistics* [online]. 2006, (19) [cit. 2015-05-20]. Dostupné z: http://www.colorado.edu/ling/CRIL/Volume19_Issue1/paper_NILEP.pdf?q=sociocultural

LINTON, April a Tomás R. JIMÉNEZ. Contexts for bilingualism among US-born Latinos. *Ethnic and Racial Studies* [online]. 2009, 32(6): 967-995 [cit. 2014-06-06]. DOI: 10.1080/01419870802337351. ISSN 0141-9870. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/01419870802337351>

LIPSKI, John M. *Code-switching or Borrowing? No sé so no puedo decir, you know*. Selected Proceedings of the Second Workshop on Spanish Sociolinguistics [online]. 2005 [cit. 2014-06-04]. Dostupné z: <http://opac.sfsu.edu/>

LYONS, J. James. The Past and Future Directions of Federal Bilingual-Education Policy. *Annals of the American Academy of Political and Social Science*. Vol. 508, English Plus: Issues in Bilingual Education (Mar., 1990), s. 66-80. Dostupné z: [jstor.org](http://www.jstor.org)

OTHEGUY, R., N. STERN a Otto GUERICKE. On so-called Spanglish. *International Journal of Bilingualism* [online]. 2010, 15(1): 189-192 [cit. 2015-06-02]. DOI: 10.1007/978-94-011-2010-4_84. Dostupné z: <http://www.anle.us/usr/docs/on-so-called-spanglish.pdf>

POPLACK, SHANA. Sometimes I'll start a sentence in Spanish Y TERMINO EN ESPAÑOL: toward a typology of code-switching. *Linguistics* [online]. 1980, 18(7-8) [cit. 2015-05-20]. DOI: 10.1515/ling.1980.18.7-8.581. Dostupné z: <http://www.sociolinguistics.uottawa.ca/shanapoplack/pubs/articles/Poplack1980a.pdf>

POPLACK, Shana. Code-switching. *University of Ottawa* [online]. [cit. 2015-05-26]. Dostupné z: <http://aix1.uottawa.ca/~sociolx/CS.pdf>

POTOWSKI, Kim. Jason Rothman. *Bilingual youth: Spanish in English-speaking societies* [online]. Amsterdam: John Benjamins Pub. Company, 2011 [cit. 2014-06-06]. ISBN 90-272-4181-3. Dostupné z: <http://site.ebrary.com/id/10454991>

ROCA, Ana a John M LIPSKI. *Spanish in the United States: linguistic contact and diversity* [online]. New York: Mouton de Gruyter, 1993, viii, 212 p. [cit. 2014-06-06].

Studies in anthropological linguistics. ISBN 3110165724. Dostupné z: <http://site.ebrary.com/id/10585271>

ROTHMAN, Jason a Amy Beth RELL. A linguistic analysis of Spanglish: relating language to identity. *Linguistics and the Human Sciences*. 2005, 1(3): 515-536. DOI: 10.1558/lhs.v1i3.515. Dostupné také z: <http://www.equinoxpub.com/journals/index.php/LHS/article/viewFile/497/205>

SAPIENS, Alexander. Spanish in California: A Historical Perspective. *Journal of Communication*. 1979, (Spring) [cit. 2015-07-06].

SCHMID, Carol. The Politics of English Only in the United States: Historical, Social and Legal Aspects. [online]. 25 stran [cit. 2014-08-15]. Dostupné z: <http://www.ncte.org/library/nctefiles/resources/books/sample/26677chap03.pdf>

SOLEDAD GARCÍA, Sara. Spanish-English or English-Spanish in California: The Dialectics of Language in a Sociocultural Historical Context. *Forum on Public Policy* [online]. 2008, 14 s. [cit. 2015-07-06]. Dostupné z: http://www.academia.edu/1479506/Spanish-English_or_English-Spanish_in_California_The_Dialectics_of_Language_in_a_Sociocultural_Historical_Context

VALDÉS, Guadalupe. *Developing minority language resources: the case of Spanish in California* [online]. 1st ed. Buffalo: Multilingual Matters, 2006, 317 p. [cit. 2014-06-06]. ISBN 18-535-9899-2. Dostupné z: <http://site.ebrary.com/id/10132111>

WILLEY, T.G. Historical Orientation to Language Policy in the United States. *Language Policy Research Network Brief* [online]. 2014, č. 3, s. 4 [cit. 2015-02-20]. Dostupné z: <http://www.cal.org/lpren/pdfs/historical-orientations-to-language-policy-in-the-united-states.pdf>

Webové stránky:

California Proposition 227, the "English in Public Schools" Initiative (1998). Dostupné z: http://ballotpedia.org/California_Proposition_227,_the_%22English_in_Public_Schools%22_Initiative_%281998%29

Ca's Anti-Immigrant Proposition 187 IS Voided, Ending State's Five-Year Battle with ACLU, RIGHTS GROUPS. ACLU [online]. [cit. 2015-03-06]. Dostupné z: <https://www.aclu.org/news/cas-anti-immigrant-proposition-187-voided-ending-states-five-year-battle-aclu-rights-groups>

HELLMANN, Melissa. U.S. Health Care Ranked Worst in the Developed World. *Times* [online]. 2014 [cit. 2015-07-12]. Dostupné z: <http://time.com/2888403/u-s-health-care-ranked-worst-in-the-developed-world/>

HERNANDEZOVÁ, Pavla a Karolína Suchá. 2014. „Jazyková politika.“ *Encyklopedie lingvistiky*, ed. Kateřina Prokopová. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.

Immigrants In California. *PPIC* [online]. 2011 [cit. 2015-07-12]. Dostupné z: http://www.ppic.org/main/publication_show.asp?i=258

Language Spoken at Home by Ability to Speak English for the Population 5 Years and over. *United States Census Bureau* [online]. 2009 [cit. 2015-07-12]. Dostupné z: <http://factfinder.census.gov/faces/tableservices/jsf/pages/productview.xhtml?src=bkmk>

LIPTON, Josh. Atmosphere tense at a Google bus stop in San Francisco. *CNBC News* [online]. 2014 [cit. 2015-07-07]. Dostupné z: <http://www.cnn.com/id/101415989>

Official English. U. S. ENGLISH, Inc. *U. S. English* [online]. 2015 [cit. 2015-02-22]. Dostupné z: <http://www.us-english.org>

PANZAR, Javier. It's official: Latinos now outnumber whites in California. *Los Angeles Times* [online]. 2015 [cit. 2015-07-12]. Dostupné z: <http://www.latimes.com/local/california/la-me-census-latinos-20150708-story.html>

Population of California. *Census Viewer* [online]. 2012 [cit. 2015-07-12]. Dostupné z: <http://censusviewer.com/state/CA>

Spanish Language Rights in California: Debates over the 1879 Constitution. CRAWFORD, James. *Language Policy Web Site & Emporium* [online]. 1997 [cit. 2015-03-06]. Dostupné z: <http://www.languagepolicy.net/archives/1879con.htm>

State & Country Quick Facts. *United States Census Bureau* [online]. 2011 [cit. 2015-07-13]. Dostupné z: <http://quickfacts.census.gov/qfd/states/00000.html>

TORRES TORRES, Antonio. *El español de américa en los estados unidos* [online]. [cit. 2014-06-06]. Dostupné z: <http://www.uv.es/aleza/Cap.%209.%20EA%20Estados%20Unidos.pdf>

S. PASSEL, Jeffrey a Paul TAYLOR. Who's Hispanic? *Pew Research Center* [online]. 2009 [cit. 2015-07-12]. Dostupné z: <http://www.pewhispanic.org/2009/05/28/whos-hispanic/>

Dokumentární film:

PRICE, Vivian, GONZÁLEZ, Gilbert a SALINAS Adrian. Harvest of Loneliness: The Bracero Program. [dokumentární film]. 20. 5. 2010, UC Irvine. Dostupné z: youtube.com